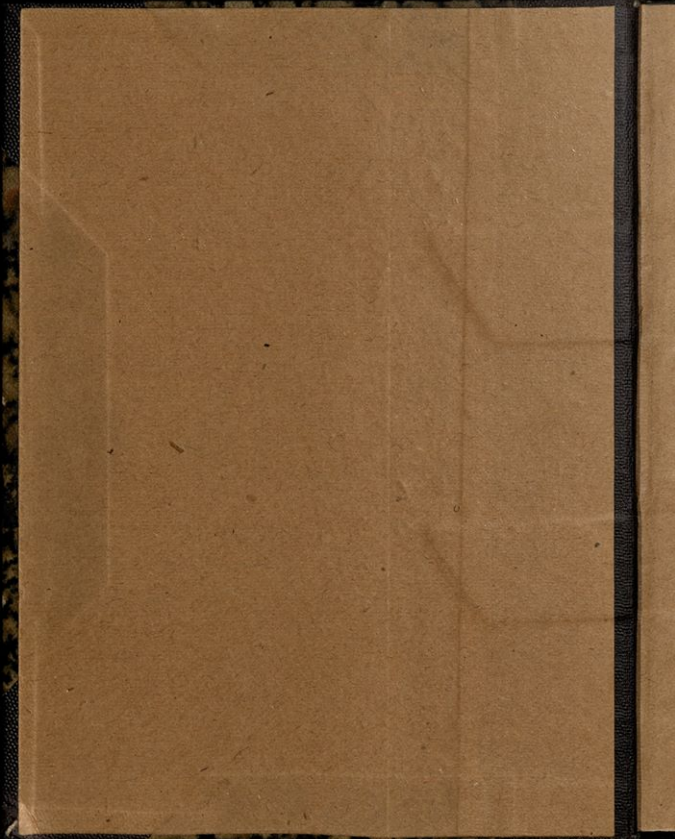
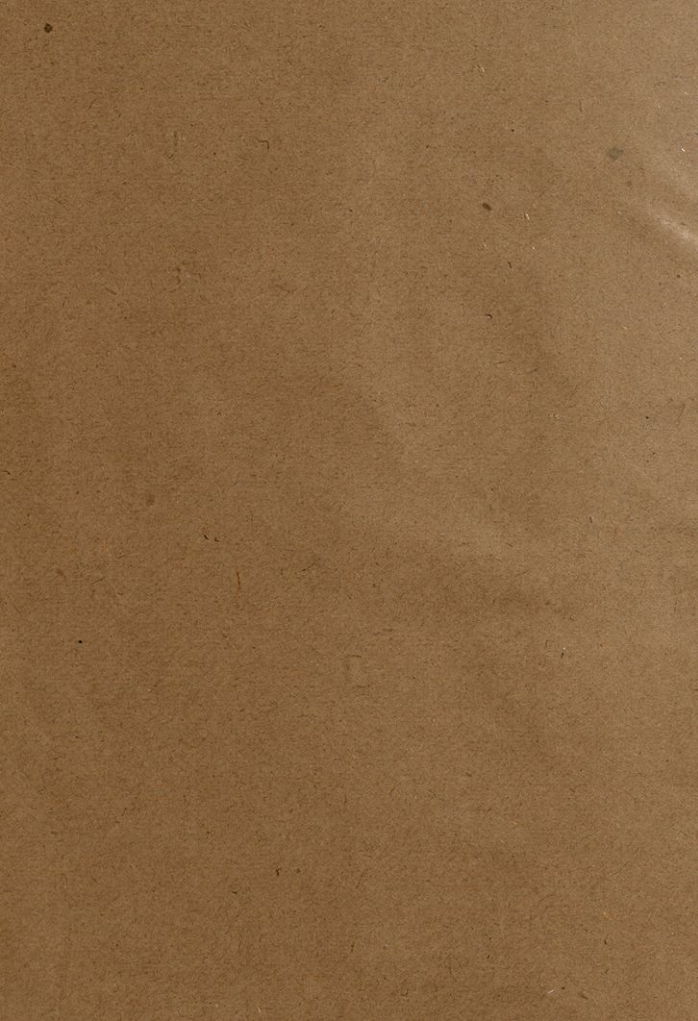

Narodna in univerzitetna knjižnica
v Ljubljani

92167

IZBRANE
NARODNE SRBSKE PESNI

Z DODATKOM IZ

SMRTI SMAIL-AGE ČENGIĆA.

— x —

S srbsko slovnico, slovenskim tolmačenjem,
rečnikom tujih besed in cirilsko abecedo,

priredil

JANKO PAJK,

c. k. profesor.

Tretji natis.

— —
V LJUBLJANI.

Založila in izdala Klein & Comp. knjigotiskarja.

1899.

92 167

92167

Ne boje se slovinkinje vile
Uz šestoper da će poginuti;
Pače znadi da, gdje njega nije,
Tu ni pjesan slovinska ne zrije.

Iz Mažur. Čengić-age.

8(2) 6898/1948

Predgovor

prvega natisa.

Pri moj namen, v predgovoru temu delcu na dolgo in široko o narodnih srbskih pesnih govoriti. Le to hočem opomeniti, da so ti krasni plodi proste domišljije srbskega ljudstva vsem izobraženim neslovanskim kakor tudi mnogim slovanskim narodom znani in z veliko pohvalo čitani, pri nas Slovencih pa, najbližih sorodnikih Srbov in Hrvatov, še premalo udomačeni. Slovenske svoje rojake s temi pesnimi bolj seznaniti, zraven pa tudi

našim bližnjim sosedom, ki kakor mi z latinico pišejo, skrbno posnete besede teh pesni podati, — to je namen te izdaje. Pred vsem drugim naj torej ustroj te knjižice popišem.

Pred besede sem kratko srbsko slovnico postavil, pisano v slovenskem jeziku. Kratkemu biti je moje glavno prizadevanje bilo. Imenoslovja sem se latinskega držal, ker je vsakemu bolj učenemu — saj za kmeta ni ta knjiga pisana — gladko in razumljivo. Sintakse nisem pridejal, da ne bi preveč listov naraslo; samo o glagolu sem toliko omeniti moral, kolikor se mi je neobhodno potrebno zdelo. Posneta je pa slovnica — katero sem po svoje razredil — nekaj iz mojih lastnih opazk, največ pa iz srbske z latinico natisnjene izvrstne knjige: „Oblici srpskoga jezika, napisao Gj. Daničić, četvrtoizdanje, u Biogradu u državnoj štampariji 1864“. S srbskimi naglasi nisem mogel v tej slovnici rojakov seznaniti, ako tudi imam vse gradivo nabrano, ker ta nauk posebno knjigo zahteva, kar vsak ve, kdor se je količkaj s srbskim naglasoslovjem pečal.

Besede teh pesni so vzete iz Vukove zbirke, druge knjige leta 1823. in primerjene z Vukovim novejšim izdanjem leta 1845. Kjer so se besede z Vukovim novejšim rečnikom, kateri mi je bil vodja skoro pri vsaki besedi, in s pesnimi samimi ujemale, tam nisem od Vuka nikjer odstopil, ampak se ga trdno držal izvzemši od Vuka nezapisovani *h*, kterega sem kjerkoli je mogoče bilo postavil. Ker so te pesni, ktere jaz v gajici podajam, izmed najstarejših, zato se v njih dosti starega nahaja, kar pa nisem v sedanjo srbščino prepisal, akoravno mi je to lahko bilo. Tudi nisem različnosti oblik in mnogovrstnosti govora po enem kopitu prirezati in tako rekoč popraviti hotel, ker imam jezik za slobodno stvar človeškega duha, kterega ne sme človek v suženjske verige kovati. Tudi sem pri tem hotel, naj se slovenski čitatelji z bogatstvom srbskih narečij seznanijo, brez kterih znanja se ne dá srbska književnost temeljito razumeti. Da ravno rečeno v malo primerih pokažem, hočem, nektre besede, kakor: dat. tebe za tebi, lagun za lagan, bilo za bijelo, jali in ali

za ili, fatiti za hvatiti, pre — za kar se večkrat pro — pričakuje, i. t. d. naštetih. Marsikako mesto v teh pesnih se vidi na prvi pogled kakor da bi krivo bilo, ali pri drobnem preiskovanju obvelja.

Mnogim besedam sem tolmačenje dodal, ker naši ljudje sploh nimajo srbskih rečnikov, in pod besede sem tolmačenje postavil, da bi čitanje menj težavno bilo. Ako je tu pa tam kaka menj važna beseda neiztolmačena ostala, naj mi to čitatelji blagovoljno prizanesejo, kar bi se sicer knjiga bila odebelušila in tako cena povišala.

Rečnik, kterege sem na konci knjigi privrgel, obsega tuje, ali srbskemu jeziku navadne besede. Za razloženje nekterih tudi v Vuku ne razrešenih besed kakor tudi za „Opombo“ se imam čisto posebno učenosti in uljudnosti prečestitega gospoda Stepana Kociančiča zahvaliti, rojaka ne samo v iztočnih jezikih — ktere v goriški bogoslovnici uči — ampak tudi v slovanščini jako zvedenega, kateri me je kakor pri tem delu z bistrim svojim znanjem, tako tudi pri mojih srbskih in hrvaških

študijah sploh s svetom in knjigami podpiral. Ob enem se tukaj gospodi c. k. častnikom hrvaškim in drugim hrvaškim gospodom, ki se sedaj v Gorici bavijo, za njih podučne pogovore in knjižno podporo od srca zahvaljujem.

Da sem ravno Kraljevića Marka izbral, kdo mi bo to zameril, ako pomisli, da je on glavni junak južnih Slovanov? Kteri jugoslovenski pesnik ni Marka opomenil? Slavni Vraz, Trnski, Pucić in že stari pesniki so Marku nerazrušive spomenike slave postavili. On se mi je tedaj najprimernejši začetnik zdel. Marsikdo mi bo morebiti prigovarjal, zakaj nisem več in mnogovrstnih pesni natisnil. Vzrok temu je bil, ker je ta izdaja prvo poskušanje, ali se našemu omikanemu svetu srbske in hrvaške poezije ljubi. Ako bode morebiti to izdanje tako ljubezen obudilo ali našlo, ondaj mislim v izdavanji napredovati, ker mi je moj založnik, Dragotin Sohar, svojo pripravljenost obrekel. Tedaj bi za to knjižico prišla cela „jugoslovanska knjiga“ na svetlo in to najpred večja zbirka narodnih srbskih pesni raznovrstnih,

potem Mažuraničeva „Smrt Smail-age“, Gunduličev „Osman“ in druga dela.

Da se pa to doseže — kar bi mislim našemu jeziku in pesništvu v veliko korist bilo, — mi je jako treba blagovoljne podpore tako od strani naših kakor hrvaških učenjakov, posebno pa mnogobrojnega udeleževanja naše za vse krasno vnete jugoslavenske mladeži in njenih učiteljev. Ako bodo ti mojemu podvzetju prijazni, se bode lahko krasna, zdrava in skoz in skoz narodna poezija srbska in hrvaška na naše slovensko književno polje presadila in k edinosti enega književnega jezika na jugu pripomogla.

V to božja pomoč!

V Gorici, 25. oktobra 1864.

Predgovor

drugega natisa.

a se ta knjižica drugič natisne, smatram kot dobro znamenje, da se naš knjigoljubni svet tudi za take vrste književnost zanima, h kakoršni spada ona. Želje, ktere sem proti koncu prvega predgovora izrazil, so se mi izpolnile. Popraševanje po tej knjižici, ktero se že več let neprestano ponavlja, potrjuje moj sôd, da se naše omikano občinstvo za srbsko in hrvaško književnost zanima. Ker je knjižica tudi v naše šole kot pripomočna knjiga pô

našla, zato je v resnici postala potreba novega izdanja, ker je prvo že v malo mesecih bilo pošlo. K temu izdanju imam jedino opaziti, da je „srbska slovnica“ predelana in popravljena, isto tako mnogo opombic, in, kar je glavna sprememba, da je dvoje spevov iz imenitne pesni: „Smrt Smail-age Čengića“, ktero je bivši ban Ivan Mažuranić zložil in l. 1846 prvokrat objavil, pridanih, in to z opombicami.

Zahvalivši se slovenskim čitateljem, ki so prvi natis s tako prijaznostjo sprejeli, posebno pa čest. slovenskim profesorjem in dijakom, priporočam tudi drugo izdanje njih ljubeznivosti in blagovoljni sodbi.

V Brnu, meseca novembra 1880.

Janko Pajk.

SRBSKA SLOVNICA.

— x —

Kratka srbska slovnica.

§. 1. **○** nekih glasih. Srbski jezik ne izgovarja po vseh krajih *h*, ampak ga ali čisto izpušča, n. p. *čoa* mesto *čoha*, ali ga pa z *v* ali *j* nadomestjuje: *uvo* m. *uho*, *tijo* m. *tiho*. Jaz sem ga povsod postavil, kjer je ali na sredi ali na kraji izpuščen, n. p. *straha* m. *straa*, *hvatiti* m. *vatiti*. — *Hv* pa se rad v *f* preminja: *dofatiti* — *dohvatiti*, *fala* — *hvala*.

§. 2. *Dž* je eden glas, ki se kakor italjanski *ge* izgovarja, n. p. *džep* (trdneje nego naš *žep*).

§. 3. *Dj* je tudi eden glas, ali mekši nego *dž*, n. p. *djèvojka*. Čehi ga z *d'*, Madjari z *gy* izrazujejo. Kjer sem *d'j* postavil, naj se oba glasa, *d* in *j* slišita kakor v slovenskem, n. p. *d'jete*.

§. 4. *Ć* se mekše izgovarja nego *č*, n. p. *ćemer* (pâs). Dobro to besedo v izgovarjanji ločijo Srbi od *čemer* (grenkost, otrov). Na Goriškem Slovenci *tje*

in *tretji* skoro enako, samo nekoliko pretrdo izgovarjajo proti srbskemu *ć*. Čehi pišejo *t'*, Madjari *ty*.

Srbske deklinacije.

§. 5. Teh je troje: 1. substantivna; 2. pronominalna; 3. adjektivna.

Substantivna deklinacija.

Ta se na troje deli: a) v tisto, ki ima v genitivu — *e* (žena/e); b) ki ima v genitivu — *a* (jelen, selo, pleme); c) ki ima — *i* (stvar/i).

a) *Žena*:

Singular:	Plural:
nom. žena	žen-e
gen. žen-e	žen-â
dat. žen-i	žen-ama
acc. žen-u	žen-e
voc. žen-o	žen-e
loc. žen-i	žen-ama
instr. žen-om	žen-ama.

(Pravega duala v našem smislu Srbi nimajo).

Opazke: α) pred i se *g* v *z*, *h* v *s* in *k* v *c* spreminja: nozi (noga), snasi (snaha), ruci (ruka). β) možka substantiva (n. p. sluga) se kakor *žena* sklanjajo; γ) *mati* se razun instrum. *materom* v singul. ko v slovenskem, v plur. ko *žene* pregibuje.

b) *Jelen* se sklanja:

Singular:	Plural:
nom. jelen	jelen-i
gen. jelen-a	jelên-â
dat. jelen-u	jelen-ima (om)
acc. jelen-a	jelen-e
voc. jelen-e	jelen-i
loc. jelen-u	jelen-ima
instr. jelen-om	jelen-ima (i).

(Jèlen se povsod na tistem slogu naglaša).

Opombe: α) pred e v voc. sing. se *g* — v *h* — *k*, *c* v *ž* — *š* — *č* spreminjajo: bože i. t. d.; pred i pa kakor pri a) deklinaciji; β) mehki soglasniki imajo v voc. u: kralju; — neutra se razveže iz slovenskega znanih razločkov čisto po *jelenu* sklanjajo. *č, c, š, ž, t, g, nj, c* in mehki soglasniki

e) *Stvar* se sklanja:

Singular:	Plural:
nom. stvar	stvar-i
gen. stvar-i	stvar-î
dat. stvar-i	stvar-ima
acc. stvar	stvar-i
voc. stvar-i	stvar-i
loc. stvar-i	stvar-ima
instr. stvar-ju	stvar-ima.

Opombe: α) beseda *kći* (steblo *kćer* —) se razve nom. kakor *stvar* sklanja; — β) v instr. sing. se *j* s prejšnjim soglasnikom v eden mehki glas topi: smèréu (-tju); — γ) *kost*, *kókoš*, *vaš* (*uš*), *oči* in *uši* (— *ušesi*) in nekaj malo drugih besed ima v gen. plur. *iju*: *kostiju*, *očiju*, *ušiju*.

Pronominalna deklinacija.

§. 6. Ona razpada v dve vrsti. Prva obsega tista pronomina, ktera nimajo raznega spola: ja, ti, mi, vi, sebe, — druga obsega pronomina različnih spolov: on, sam i. t. d.

a) Izgledi prve vrste:

Singular:

nom. ja	ti	—
gen. men-e	teb-e	seb-e
dat. men-e (i)	teb-e (i)	kakor tebe.
acc. men-e	teb-e	
voc. —	ti	
loc. men-e (i)	teb-e (i)	
instr. men-om	to-bom	

Plural:

nom. mi	vi	—
gen. na-s	va-s	seb-e
dat. na-ma (nam)	va-ma (vam)	kakor v sing.
acc. na-s	va-s	
voc. —	vi	
loc. na-ma (nas)	va-ma (vas)	
instr. na-ma (-mi)	va-ma (-mi)	

Opazka: enklitice (*mi za mene* i. t. d.) so ravno take kakor slovenske.

b) Izgledi druge vrste:

Genitiv teh prononim se na — *oga* in — *ega* končuje pri moškem in srednjem spolu.

Singular:

moški	ženski	srednji spol
nom. sam	sam-a	
gen. sam-oga	sam-e	
dat. sam-omu (-ome)	sam- <u>oj</u>	(sam-o), kakor acc. in voc. možki spol.
acc. sam-oga (sam)	sam-u	
voc. sam	sam-a	
loc. sam-om (-ome)	sam- <u>oj</u>	
instr. sam- <u>ijem</u>	sam- <u>om</u>	

Plural:

moški	ženski	srednji spol
nom sam-i	sam-e	sam-a
gen. sam- <u>ijeh</u> (-ih)		
dat. sam- <u>ijem</u> (-im)		kakor možki spol
acc. sam-e	sam-e	sam-a
voc. sam-i	sam-e	sam-a
loc. sam-ijem (-ih)		
instr. sam-ijem (-ima) (-imi)		kakor možki spol.

O p a z k e. α) mehka stebila spreminjajo v možkem in srednjem spolu o v e, n. pr. *našega, našemu*; — β) ista stebila skračujejo — ije v i, n. pr. *naših, našim*; — γ) dat. in loc. singulara kakor tudi dat., loc. in instr. plurala so si pogosto enaki.

On se kakor v slovenskem sklanja razve loc., instrum. in pa ženskega spola, kjer se po gori stoječim izgledom ravna. „Ona“ ima v dat. in loc. sing. *njojzi* zraven *njoj*; v acc. sing. pa navadno *je* namesto *ju*.

Adjektivna deklinacija.

§. 7. Adjektiva se v srbskem na dva načina sklanjajo: a) *nedoločno*, t. j. kakor substantiva, ali tako samo v singularu (razve instr.), in b) *določno*, t. j. kakor pronomina in tako v singularu in pluralu v moškem, ženskem in srednjem spolu.

a) *Nedoločno*

se sklanjata samo moški in srednji spol in to samo v singularu:

moški	srednji spol
nom. žut	žuto
gen. žut-a	_____
dat. žut-u	kakor moški spol
acc. žut-a	žuto
(žut)	_____
loc. žut-u	kakor moški spol.
instr. žut-ijem	

b) *Določna deklinacija*

se od konca do kraja po *pronominalnej* (§. 6.) ravna.

Ni torej posebnih izgledov treba.

Opomba: Navadno se adjektiva po enej kakor drugej t. j. določnej in nedoločnej sklanjati dajo. Ali vendar je pri *posesivnih adjektivih*, ktera se končujejo na *ov/ev, -in, -j*, nedoločna, — pri adjektivih na *-ij, -ski* in *-nji* določna sklanjava navadnejša.

Komparacija adjektiva.

§. 8. Ta je troja:

1. na — *ji*: *mlad najmladji* [naj se vedno naglašaja]; *visok, viši, najviši*; *živ, življi, najživlji*. [Ženski spol je povsod na — *a*), srednji na — *e*.]
2. Na — *ši*, ali samo pri teh prilogih navadna: *lak, lakši*; *lijep, ljepši*; *mek, mekši*.
3. Na — *iji*: *star, stariji*; *pametan, pametniji, najpametniji*.

Razločki med pozitivi in komparativi nekterih prilogov so sploh isti ko v slovenskem: *dobar, bolji*; *mali, manji* i. t. d.

Konjugacija.

§. 9. Ta je navadna *splošna* — in *posebna*. (Znanje slovenskega glagola povsod predpolagam.)

Splošna („pravilna“) konjugacija:

Praesens je pri vseh šesterih vrstah glagolov enak slovenskemu, samo s temi razločki, da a) srbski glagol *duala* nima; b) da se prva oseba singulara včasih tudi na — *u* končuje: *hoću*; in c) da se tretja oseba plurala vedno skrajšana glasi: *pletu* [slov. *pletó*], *vide* (slov. *vidijo*).

Aorist se navadno iz infinitivovega osnova dela ter se na-nj končnice privezujejo, n. pr.:

Singular:

Plural:

1. plet-oh, čuvah, skačih

2. plet-e — a — i

3. plet-e — a — i

1. plet-osmo čuvasmo, skačimo

2. plet-oste — aste — i

3. plet-oše. — aše — i

(Naglas je vedno na korenovem slogu *plet* —.)

Od *čuti* je *čuh* (*ču, ču* i. t. d.); *tonuti* ima *tonuh* i. t. d. *Reći* ima *rekoh, reče, reče, rekosmo* i. t. d., ter se *k* pred *e* v *č* spreminja kakor tudi *g* v *ž* (*dvigoh, dviže*). Glagoli druge vrste radi aorist tudi iz korena delajo, n. pr.: *stegoh, steže* od *stegnuti* (*steg—*).

Iz teh izgledov se vidi, da je pri soglasnično končajočih se osnovah *o* in *e* treba vmes devati, pri samoglasničnih pa ne.

Imperfektum se vedno na — *ah* končuje; kedar se dva *a* srečata, eden izpade. Prim. od plesti, mrijeti, pisati.

Singular:

1. plet- <u>ijah</u>	mr-ah	pisah
2. plet- <u>ijaše</u>	mr-aše	pis-aše
3. plet- <u>ijaše</u>	mr-aše	pis-aše.

Plural:

1. plet- <u>ijasmō</u>	mr-asmō	pis-asmō
2. plet- <u>ijaste</u>	mr-aste	pis-aste
3. plet- <u>ijahu</u>	mr-ahu	pis-ahu.

(Naglas je povsod na korenu glagola.)

Peci ima *pecijah*; *kleti*: *kunijah*; *čuti*: *čujah*; *umijeti*: *umijah*; *vidjeti*: *vidjah*; *nositi*: *nošah*; *čuvati*: *čuvah*; *brati*: *brah*; *kupovati*: *kupovah*.

Primeri zarad boljšega razločevanja končnice *imperfekta* s končnicami *aoristovimi*!

Imperativ se kakor v slovenskem na *i* in *j* končuje: *pleti*, *peci*, *reci*, *mri*, *umij* (umijeti), *piši*, *kùpuj* i. t. d.

Participium praesentis se dela iz 3. osob. plur. praes. na — *ući* in — *eci*: *plètući*, *mrući*, *videći*, *noseći*, *pišući*, *berući*.

Partic. aoristi ima kračo obliko *v* in deljšo *vši*; obe obliki pa se pri prvem razredu glagolov iz *korena*, pri drugih razredih iz *infinitivove* osnove delajo: *pletav* [*a* se vmes deva, da se more izgovoriti] *pletavši*; *mrv*, *mrvši*; *vidjev*, *vidjevši*; *kupovav*, *kupovavši*.

Particip. perfekt se v možkem spolu na *o*, v ženskem na *la*, v srednjem na *lo* končuje; dela se pri glagolih prvega razreda iz *korena*, po drugod iz *infinitivove* osnove, n. pr.: *pleo*, *plela*, *plelo* (plesti); *mro*, *mrla*, *mrlo*; *tonuo*; *pisao* i. t. d. Nekokrat se *ao* v *o* topí; jaz sem to zaznamoval s strešico: *svezô* = svezao (*svezala*, *svezalo*); nekokrat pa zopet *ao* stoji za *o*, n. pr. *pomagao* (pomogo); *došao* (došo).

Partic. passivi je dvoji na — *n* in *t*: *plèten*, (pletèna, pletèno); *čúven*; *vidjen*, *pisan*, *klet* (kunem); *kupovan*.

Posebna („nepravilna“) konjugacija nekterih glagolov; ti so: *biti*, *iti* in *hotjeti*.

a) *Biti*:

Singular:	Plural:
<i>Praes.</i> 1. jesam (sam)	jesmo (smo)
2. jesi (si)	jeste (ste)
3. jest (je)	jesu (su).

Imperfektum ima dve obliki:

α)

1. bijah	bijasmo
2. bijaše	bijaste
3. bijaše	bijahu.

(Naglas je povsod na *i*);

β)

1. bjeh	bjesmo
2. bješe	bjeste
3. bješe	bjehu.

- Aorist*:
1. bih	bismo
2. bi	bismo
3. bi	biše.

Opomba: Kedar je treba glagol *biti* zanekati (negativnega storiti), se mu v praes. *ni*, in~~o~~ pa *ne* predstavlja: nijesam (nisam); ne bijah (tudi vkupe pisano) nebijah.

O *futuru* kakor sestavljenem času pozneje!

b) *Iti*; sestavljenci tega glagola:

<i>Simplex (compositum)</i>	<i>Simplex (compositum)</i>
<i>Praes.</i> 1. idem (dodjem)	idemo (dodjemo)
2. ideš (dodješ)	idete (dodjete)
3. ide (dodje)	idu (dodju).

Imperfektum: 1. idjah (dodjah) idjasmo (dodjasmo)
 2. idjaše (dodjaše) idjaste (dodjaste)
 3. idjaše (dodjaše) idjahu (dodjahu).

Aorist: 1. idoh (dodjoh) idosmo (dodjosmo)
 2. ide (dodje) idoste (dodjoste)
 3. ide („) idoše (dodjoše).

Infinitiv: iti (doći). *Imperativ*: idi (dodji).

Particip. perfekt.: išao (došao ali došo, — šla, — šlo).

O p o m b a: Namestu *otidem* se rado pravi *odem*; tako tudi namesto *otidoh* rado *odoh*, *ode* i. t. d.

c) *Hotjeti*:

Praesens: 1. hoću (ću) hoćemo (ćemo)
 2. hoćeš (ćeš) hoćete (ćete)
 3. hoće (će) hoće (će).

Imperfekt.: 1. hotijah (hoćah) hotijasmo (hoćasmo)
 2. hotijaše (hoćaše) hotijaste i. t. d.
 3. „ „ hotijahu.

Tudi se rado pravi *htijah*, celó *ščah* in *kćah* i. t. d.

Aorist: 1. hotjeh (htjeh) hotjesmo (htjesmo)
 2. hotje i. t. d. hotjeste i. t. d.
 3. „ hotješe.

Tudi se nahaja *htjedoh*, *ščeh* in *kćeh* i. t. d.

Particip. perf.: *hotio, hotjela, —; pa tudi htio, htjela.*

Sestavljeni časi glagola.

§. 10. *Imperfektum* iz praes. glagola *biti* in participija perfekt. glagolov *imperfektivnih*, n. pr.:

Kad je Marko još nejačak *bio*,

Ja sam Marka vrlo *milovao*,

U svilena njedra *uvijao*.

Perfektum iz praes. glagola *biti* in particip. perf. glagolov *perfektivnih*, n. pr.:

Gospodine care od Stambola!

Kod mora sam kulu *načinio*.

Aorist kakor *perfektum*:

Kad u jutru jutro *osvanulo*,

I pred crkvom zvona udariše,

Sva gospoda *došla* na jutrenje.

Plusquamperfektum se sestavlja:

a) iz imperf. glagola *biti* in particip. perfekt., n. pr.:

Gotovo ga *bješe sustigao*,

Al iz crkve nešto progovara;

β) iz sestavljenega imperf. glagola *biti* in particip. perf.:

Izvadi mi gospodsko odjelo,

Što sam, *sestro, bio pripremio*.

Futurum I. iz infinitiva in praes. glagola *hotjeti*, n. pr.:

A ja *ću* ti *biti* do koljena.

Znati će se, na kome je carstvo.

Hoće Marko pravo *kazivati*.

Učinićeš krveću o prazniku.

(*Učinićeš* = učinit' *ćeš*).

Futurum II. se nadomestjuje sedanjikom dovršnih, posebno sestavljenih glagolov, n. pr.:

Kad *isprosim*, sestro, i *dovedem* (ženu),

I tebe *ću* onda udomiti.

O načinih govoia (modih).

§. 11. *Indikativ* preskočim.

Imperativ:

α) affirmativen:

Odbijte se, silni od silnijeh!

Neka ima, neznana delijo! (naj ima).

β) prohibitiven:

Nemoj, sine, *govoriti* krivo! (nikar ne govori).

Optativ:

Bog ti *pomogao*!

Ti *nemao* groba ni pokopa!

Da bi ti duša ne izpala!
Da je kome stati te vidjeti!

Konjunktiv:

Brže hajde . . .
Da ti kažeš . . .
 (Piše knjigu)
 Do onoga protopop Nedeljka,
Neka dodje na Kosovo, (naj dojde)
Da on kaže, na kome je carstvo.

Kondicional:

Imao bih s kime piti vino (imel bi)
Ako bog dá i sreća junačka
Da bi mu se kazivao Marko, (ko bi . . .)
Hoće njega Ture pogubiti; (pogubil bi ga)

— — — — —
Da ga pusti bijelu Prilipu, (ko bi . . pustil)
Hoće isseć mloge uzavnice (posekal bi.)

Infinitiv se upotrebljuje kakor v slovenskem;
 mnogokrat je skračen in našemu supinu podoben.

Supin je srbski jezik izgubil.

SRBSKE PESNI.

I.

Uroš i Mrljavčevići.

Sastala se četiri tabora
Na ubavu na polju Kosovu
Kod bijele Samodreže crkve;
Jedno tabor Vukašina kralja,
5 Drugo tabor despota Uglješe,
Treće tabor vojevode Gojka,
A četvrto carević-Uroša.
Carevi se otimlju o carstvo,
Medju se se hoće da pomore,
10 Zlaćenima da pobodu noži,
A ne znadu, na kome je carstvo.

¹ sastati *sniti*. ² ubav *lep*. ³ kod *pri*. ⁸ carev *knezi*, otimati (*praes. otimam ali otimljem*) *trgati*, o *za*, carstvo *namreč „srpsko“*. ⁹ medju *med*, hoće da tako se „hotjeti“ rabi, kadar je našem „hoteti“ enak; pri *futuru* odpade „da“.

- Kralj Vukašin veli: na mene je;
 Despot Uglješ: nije, neg na mene;
 Vojvod Gojko: nije, neg na mene.
- 15 Ćuti nejak carević Urošu,
 Ćuti d'jete, ništa ne besjedi,
 Jer ne smije od tri bratijenca,
 Bratijenca, tri Mrljavčevića.
 Piše knjigu Vukašine kralju,
- 20 Piše knjigu i šilje čauša
 Do Prizrena grada bijeloga
 Do onoga protopop-Nedeljka,
 Neka dodje na Kosovo ravno,
 Da on kaže, na kome je carstvo.
- 25 „On je svjetla cara pričestio,
 Pričestio i ispovjedio;
 U njega su knjige starostavne.“
 Piše knjigu despote Uglješa,
 Piše knjigu i šilje čauša

¹³ neg(o) *ampak*. ¹⁵ ćutiti (šutiti) *molčati*, nejak *slab*,
 Urošu *voc. za nom.* ¹⁷ jer *ker*, smijeti *upati se*, bratijenci
brati. ¹⁹ knjiga *list*. ²⁰ šilje *od slati*, čauš *sel.* ²¹ grad
mesto. ²² protopop *viši pop*. ²⁵ pričestiti *obhajati*. ²⁶ ispovje-
 diti *sposedati*. ²⁷ u *pri*, knjige starostavne *stare knjige (Vuk)*;
 najbrž pa = *oporôka*.

- 30 Do Prizrena grada bijeloga,
Do onoga protopop-Nedeljka.
Treću piše vojevoda Gojko,
I on šilje ognjena čauša.
A četvrtu carević Urošu
- 35 Piše knjigu i šilje čauša.
Sva četiri sitne knjige pišu
I pošilju ognjene čauše,
Sve potajno jedan od drugoga.
Sastaše se četiri čauša
- 40 U Prizrenu gradu bijelome
Kod dvorova protopop-Nedeljka.
Ali prota doma ne bijaše,
No u crkvi bješe na jutrenji,
Na jutrenji i na leturdjiji.
- 45 Kol'ko s' silni ognjeni čauši!
Koliko su silni od silnijeh
Te ne kćeše konje odjahati,
No u crkvu konje nagoniše,
Potegoše pletene kandžije,
- 50 Udaraju protopop-Nedeljka:

³⁶ sitan *droben*. ³⁸ potajno *skrivši*. ⁴² prota *skrajšano iz protopopa*. ⁴³ no *ampak*, jutrenja *juturna služba božja*.
⁴⁴ leturdjija *pravoslavna maša*. ⁴⁵ s' *su*. ⁴⁹ kandžija *bič*.

- „Brže hajde, protopop-Nedeljko,
 Brže hajde na Kosovo ravno,
 Da ti kažeš, na kome je carstvo.
 Ti si svjetlog cara pričestio,
 55 Pričestio i ispovjedio.
 U tebe su knjige starostavne.
 Jal ćeš sada izgubiti glavu.“
 Suze roni protopop-Nedeljko,
 Suze roni pa njima govori:
 60 „Odbijte se, silni od silnijeh!
 Dok u crkvi zakon savršimo.
 Znati će se, na kome je carstvo.“
 Tako su se oni uzmaknuli.
 A kad zakon božji savršiše,
 65 Izljegoše pred bijelu crkvu,
 Tad govori protopop-Nedeljko:
 „Djeco moja, četiri čauša!
 Ja sam svjetla cara pričestio,
 Pričestio i ispovjedio,
 70 Al ga nisam pitao za carstvo,

⁵¹ hajde *pojdi!* ⁵⁷ jal *ali.* ⁵⁸ roniti *točiti.* ⁶⁰ odbiti
 se *oditi* ⁶¹ dok *dokler,* zakon *obhajilo,* savršiti *končati.*
⁶³ uzmaknuti *umaknuti.* ⁶⁵ izljeći *vun iti.* ⁷⁰ pitati *prašati.*

- Već za grijeh, što je sagriješio.
 No idite u Prilipa grada
 Do dvorova Kraljevića Marka,
 A do Marka, do mojega djaka!
- 75 Kod mene je knjigu naučio,
 Kod cara je Marko pisar bio,
 U njega su knjige starostavne,
 I on znade, na kome je carstvo.
 Vi zovite na Kosovo Marka!
- 80 Hoće Marko pravo kazivati,
 Jer se Marko ne boji nikoga
 Razma jednog boga istinoga.“
 Otidoše četiri čauša,
 Otidoše ka Prilipu gradu
- 85 Bjelu dvoru Kraljevića Marka.
 Kad su bili pred bijele dvore,
 Udariše zvekirom na vrata.
 To začula Jevrosima majka
 Pa doziva svoga sina Marka:
- 90 „Sine Marko, moje čedo drago,
 Tko udara zvekirom na vrata?

⁷¹ već *ampak*. ⁷⁴ djak *učenec*. ⁸⁰ kazivati *povedati*.
⁸² razma *razun*, istin *resničen*. ⁸⁴ ka *k* (*kakor sa* = *s*, *oda*
 = *od i. t. d.*) ⁸⁷ zvekir *kladvice na vratih*. ⁹⁰ čedo *dete*.

Baš ka' da su babovi čauši.“

Usta Marko te otvori vrata.

Čauši se pokloniše Marku:

95 „Božja t' pomoć, gospodaru Marko!“

A Marko ih omilova rukom:

„Dobro došli, moja djeco draga!

Jesu l' zdravo srbliji vitezovi

I čestiti carevi i kralji?“

100 Čauši se smjerno pokloniše:

„Gospodaru Kraljeviću Marko!

Sve je zdravo, ali nije mirno.

Gospoda se teško zavadila

Na Kosovu polju širokome

105 Kod bijele Samodreže crkve,

I oni se otimlju o carstvo,

Medju se se hoće da pomore,

Zlaćenima da pobodu noži,

A ne znadu, na kome je carstvo.

110 Tebe zovu na Kosovo ravno,

Da im kažeš, na kome je carstvo.“

⁹² baš ka' ravno kakor, babov očin. ⁹³ te ter (ino).
⁹⁵ t' ti. ⁹⁶ omilovati prijazno sprejeti. ⁹⁹ Srbalj (gen. — blja)
 = Srb. ¹⁰⁰ smjerno ponižno. ¹⁰³ gospoda gospodje, zavaditi
 razpreti.

- Ode Marko u gospodske dvore
 Pak doziva Jevrosimu majku:
 „Jevrosima, moja mila majko!
- 115 Gospoda se jesu zavadila
 Na Kosovu polju širokome
 Kod bijele Samodreže crkve,
 I oni se otimlju o carstvo,
 Medju se se hoće da pomore,
- 120 Zlaćenima da pobodu noži,
 A ne znadu, na kome je carstvo.
 Mene zovu na polje Kosovo,
 Da im kažem, na kome je carstvo.“
 Kol'ko Marko težio na pravdu,
- 125 Tol'ko moli Jevrosima majka:
 „Marko, sine jedini u majke!
 Ne bila ti moja hrana kleta!
 Nemoj, sine, govoriti krivo
 Ni po babu ni po stričevima,
- 130 Već po pravdi boga istinoga!
 Nemoj, sine, izgubiti duše!
 Bolje ti je izgubiti glavu

¹²⁴ težiti *hrepeneti*, koliko — toliko *akoravno* — *vendar*.
¹²⁵ moliti *prostiti*. ¹²⁹ ni — ni (*neque—n.*, *neve—n.*) po *za*,
babo = otac *oče*, *stričevima* = *stricih*.

- Nego svoju ogrješiti dušu.“
 Uze Marko knjige starostavne
 135 Pa opremi sebe i Šarina,
 Šarinu se na ramena baci,
 Otidoše u Kosovo ravno.
 Kad su bili kraljevu šatoru,
 Reče tade Vukašine kralju:
 140 „Blago mene do boga miloga!
 Eto mene moga sina Marka!
 On će kazat: na mene je carstvo;
 Od oca će ostanuti sinu.“
 Marko sluša, ništa ne govori,
 145 Na šatora ne okreće glavu.
 Kad ga vidje Uglješa vojvoda,
 Tad Uglješa riječ govorio:
 „Blago mene, eto mi sinovca!
 On će kazat: na mene je carstvo.
 150 Kaži, Marko, na mene je carstvo!
 Oba ćemo bratski carovati.“

¹³⁵ opremiti *preparare*, Šarin, *tudi* Šarac (*t. j. pisan konj*) ime *Markovega konja*. ^{13c} baciti *vreći*. ¹³⁸ šatoru *dativ. cilja (blizo pri . . .)*. ¹³⁹ reče *aor. tade tedaj*. ¹⁴¹ eto *glej, mene -dativ.* ¹⁴³ ostanuti *ostati*. ¹⁴⁵ okretati *obračati*. ¹⁴⁷ riječ *beseda*. ¹⁴⁸ sinovae *očetovega, brata sin*.

- Šuti Marko, ništa ne besjedi,
 Na šatora ne okreće glavu.
 Kad ga vidje vojevoda Gojko,
 155 Tade Gojko riječ govorio:
 „Blago mene, eto mi sinovca!
 On će kazat: na mene je carstvo.
 Kad je Marko još nejačak bio,
 Ja sam Marka vrlo milovao,
 160 U svilena njedra uvijao
 Kano krasnu od zlata jabuku;
 Kud sam godje na konju hodio,
 Sve sam Marka sa sobom vodio.
 Kaži, Marko, na mene je carstvo!
 165 Ti ćeš, Marko, prvi carovati,
 A ja ću ti biti do koljena.“
 Šuti Marko, ništa ne govori,
 Na šatora ne okreće glavu,
 Pravo ode bijelu šatoru,
 170 Ka šatoru nejaka Uroša.
 Dogna Šarca caru do šatora,
 Ondje Marko Šarca odsjednuo.

¹⁵⁸ još *še*, nejačak *slabček*. ¹⁵⁹ vrlo *močno*, milovati *ljubiti*. ¹⁶² kud — godje *koder koli*. ¹⁶³ sve *vedno*. ¹⁶⁶ do koljena biti *prvi za kom biti*. ¹⁶⁹ pravo *na ravnost*.

- Kad ga vidje nejak i Urošu,
 Lako skoči sa svilna dušeka,
 175 Lako skoči pake progovori:
 „Blago mene, eto moga kuma!
 Moga kuma, Kraljevića Marka!
 On će kazat, na kome je carstvo.“
 Ruke šire, u grla se grle,
 180 U bijelo cjelivaju lice,
 Za junačko pitaju se zdravlje,
 Pa sjedoše na svilna dušeka.
 Tako malo vreme postajalo;
 Danak prodje, tavana noćca dodje.
 185 Kad u jutru jutro osvanulo,
 I pred crkvom zvona udariše,
 Sva gospoda došla na jutrenje.
 U crkvi svu službu savršili,
 Izljegoše iz bijele crkve,
 190 U stolove pred crkvu sjednuli,
 Šećer iju a rakiju piju.
 Marko uze knjige starostavne,

¹⁷⁴ dušek *blazina za sedenje*. ¹⁷⁵ pake *pak*. ¹⁷⁹ grliti *objeti*. ¹⁸⁰ ejelivati *ljubiti*. ¹⁸⁴ tavan *temen*. ¹⁸⁵ osvanuti *zasvetiti*. ¹⁸⁶ zvono *zvon*. ¹⁸⁸ svu *vsô*. ¹⁹⁰ stol *miza*. ¹⁹¹ šećer *sladkor*, iju *jejo*, rakija *žganje*.

- Knjige gleda, a govori Marko:
 „A moj babo, Vukašine kralju!
 195 Malo l' ti je tvoje kraljevine,
 Malo l' ti je? Ostala ti pusta!
 Već s' o tudje otimate carstvo.
 A ti striče, despote Uglješa!
 Malo l' ti je despotstva tvojega,
 200 Malo l' ti je? Ostalo ti pusto!
 Već s' o tudje otimate carstvo.
 A ti striče, vojevoda Gojko!
 Malo l' ti je vojvodstva tvojega,
 Malo l' ti je? Ostalo ti pusto!
 205 Već s' o tudje otimate carstvo.
 Vidite li — bog vas ne vidio! —
 Knjiga kaže: na Urošu carstvo,
 Od oca je ostanulo sinu,
 Djetetu je od koljena carstvo.
 210 Njemu carstvo care naručio
 Na samrti, kad je počinuo.“
 Kad to začu Vukašine kralju,
 Skoči kralju od zemlje na noge

¹⁹⁴ a. *oj.* ¹⁹⁷ *tudj tuj.* ²⁰⁹ *koljeno rod.* ²¹⁰ *naručiti*
izročiti. ²¹¹ *samrt smrt, počinuti umreti.*

- Pa potrže zlaćena handžara,
 215 Da ubode svoga sina Marka.
 Bježi Marko ispred roditelja,
 Jer se njemu, brate, ne pristoji
 Sa svojim se biti roditeljem,
 Bježi Marko oko bjele crkve,
 220 Oko bjele crkve Samodreže;
 Bježi Marko, a ćera ga kralju,
 Dok su tripud kolo sastavili
 Oko bjele Samodreže crkve.
 Gotovo ga bješe sustigao,
 225 Al iz crkve nešto progovara:
 „Bjež' u crkvu, kraljeviću Marko!
 Vidiš, dje ćeš danas poginuti,
 Poginuti od svog roditelja,
 A za pravdu boga istinoga.“
 230 Crkvena se otvoriše vrata.
 Marko bježi u bijelu crkvu;
 Za njime se vrata zatvorila.

²¹⁴ potrgnuti *potegniti*. (acr.), handžar *velik nož*. ²¹⁶ roditelj *otec*. ²¹⁷ pristojati *spodobiti*. ²¹⁹ oko *okoli*. ²²¹ ćerati *tirati*, kralju *za nom*. ²²² tripud *trikrat*, sastavili *naredili*. ²²⁴ gotovo *skoro*, sustići *doiti*. ²²⁵ nešto *nekaž*, progovarati *govoriti*. ²²⁷ dje *da*. ²³⁰ otvoriti — zatvoriti *odpreti* — *zapreti*.

- Kralj dopade na crkvena vrata,
 Po direk uđari handžarom,
 235 Iz direka krvca pokapala.
 Tad se kralju bio pokajao
 Te je riječ bio govorio:
 „Lele mene do boga jednoga,
 Dje pogubih svoga sina Marka!“
 240 Al iz crkve nešto progovara:
 „A čuješ li, Vukašine kralje?
 Ti nijesi posjekao Marka,
 Već posječe božjega andjela.“
 Na Marka je vrlo žao kralju
 245 Te ga ljuto kune i proklinje:
 „Sine Marko, da te bog ubije!
 Ti nemao groba ni poroda! —
 I da bi ti duša ne ispala,
 Dok turskoga cara ne dvorio!“
 250 Kralj ga kune, car ga blagosilja:
 „Kume Marko, bog ti pomogao!

²³³ dopadnuti *priskočiti*. ²³⁴ direk *steber*. ²³⁶ pokajati *skesati*. ²³⁸ lele *joj, do pri*. ²⁴³ posječe (*aor. 2. os.*) ²⁴⁴ žao *jezen, kralju za nom.* ²⁴⁸ ispala *izpadla*. ²⁴⁹ dvoriti *streći komu*. ²⁵⁰ car (*Uroš*), blagosiljati *blagoslavljati*.

Tvoje lice svjetlo na divanu,
 Tvoja sablja sjekla na mejdanu,
 Nada te se ne našlo junaka!

255 Ime ti se svuda spominjalo,
 Dok je sunca i dok je mjeseca!
 Što su rekli, tako mu se steklo.

²⁵² divan zbor pri turškem caru. ²⁵³ mejdan dvo boj,
 bojišče. ²⁵⁴ nada nad. ²⁵⁵ svuda povsod. ²⁵⁷ steći zgoditi.

II.

Marko Kraljević i Musa kesedžija.

Vino pije Musa Arbanasa

U Stambolu u krčmi bijeloj.

Kad se Musa nakitio vina,

Onda poče pijan besjediti:

5 „Evo ima devet godinica,

Kako dvorim cara u Stambolu,

Ni izdvorih konja ni oružja

Ni dolame nove ni polovne.

Al tako mi moje vjere tvrde!

10 Odrvé ću se u ravno primorje,

Zatvoriću skele oko mora

I drumove okolo primorja,

Načiniću kulu u primorju,

Oko kule gvozdene čengele,

kesedžija *tolovaj*. ¹ Arbanasa *Albanec*. ³ nakititi *napiti*.

⁸ dolama *dolga spodnja obleka*, polovan *obnošen*. ¹¹ skela *prod, loka*. ¹² drum *cesta*. ¹³ kula *stop*. ¹⁴ čengel *zakrivljen klin, gvozdén železen*.

- 15 Vješaću mu hodže i hadžije.“
 Štogodj ture p'jano govorilo,
 To trijezno bješe učinilo.
 Odvrže se u primorje ravno,
 Pozatvora skele oko mora
- 20 I drumove okolo primorja,
 Kud prolazi carevina blago,
 Na godinu po trista tovara.
 Sve je Musa sebe ustavio,
 U primorju kulu načinio,
- 25 Oko kule gvozdene čengele,
 Vješa caru hodže i hadžije.
 Kada caru tužbe dodijaše,
 Posla nanj'ga Čuprilijé-vezira
 I sa njime tri hiljade vojske.
- 30 Kad dodjoše u ravno primorje,
 Sve polomi Musa u primorju
 I uhvati Čuprilijé-vezira,
 Saveza mu ruke naopako,
 A sveza mu noge ispod konja

¹⁵ hodža *turški pop*, hadžija *romar*. ¹⁶ ture (*zaničljivo turek*). ²¹ prolaziti *skoz iti*, carevina *davek*, blago *denar*.
²² tovar *tovor*. ²⁷ dodijati *preseđati*. ²⁸ vezir *carjev namestnik*. ²⁹ hiljada *tisoč*. ³² uhvati *uloviti*. ³³ naopako *na hrbet*.

- 35 Pa ga posla caru u Stambola.
 Stade care mejdandžije tražit,
 Obećava nebrojeno blago,
 Tko pogubi Musu kesedžiju.
 Kako koji tamo odlažaše,
- 40 Već Stambolu on ne dolazaše.
 To se care ljuto zabrinuo,
 Al mu veli hodža Čuprilijću:
 „Gospodine care od Stambola!
 Da je sada Kraljeviću Marko,
- 45 Zgubio bi Musu kesedžiju.“
 Pogleda ga care poprijeko
 Pa on proli suze od očiju:
 „Prodji me se, hodža Čuprilijću;
 Jer pominješ Kraljevića Marka.
- 50 I kosti su njemu istrunule.
 Ima puno tri godine dana,
 Kako sam ga vrgo u tavnicu;
 Nijesam je više otvorio.“

³⁶ stade začne, mejdandžija boritelj. ³⁹ lažati hajati.
⁴¹ to zato, zabrinuti se v skrbi priti, ljuto hudo. ⁴⁴ da je ko
 bi bil. ⁴⁵ zgubiti = pogubiti. ⁴⁶ poprijeko stranski. ⁴⁷ proliti
 preliti. ⁴⁸ proći izogniti. ⁵⁰ i tudi, istrunuti sprhneti. ⁵¹ ima
 puno je polne . . ⁵² tavnica ječa. ⁵³ više več.

- Veli njemu hodža Ćuprilijeu:
- 55 „Na milosti, care gospodine!
 Šta bi dao onome junaku,
 Koji bi ti živa kazo Marka?“
 Veli njemu care gospodine:
 „Dao bih mu na Bosni vezirstvo
 60 Bez promjene za devet godina,
 Da ne tražim pare ni dinara.“
 Skoči hodža na noge lagane
 Te otvori na tavnici vrata
 I izvede Kraljevića Marka,
 65 Izvede ga pred cara čestitog.
 Kosa mu je do zemljice crne;
 Polu stere, polom se pokriva.
 Nokti su mu, orati bi mogo.
 ee Ubila ga memla od kamena;
 70 Poernio kao kamen sinji.
 Veli care Kraljeviću Marku:
 „Jesi l' djegodj u životu, Marko?“

⁶⁰ promjena *prememba*. ⁶¹ tražiti *tirjati*, pare ni dinara *ne groša ne krajcarja*. ⁶² lagan = lagun *lahek*. ⁶⁴ izvesti *izpeljati*. ⁶⁶ kosa *lasi*. ⁶⁷ pola *polovica*, sterati *razgrinjati*. ⁶⁹ memla *blato, primer. rečnik*. ⁷⁰ sinji *temen*. ⁷² djegodj *kjekoli, život življenje*.

- „Jesam, care, ali u rdjavu.“
 Sjede care kazivati Marku,
 75 Što je njemu Musa počinio,
 Pa on pita Kraljevića Marka:
 „Možeš li se, Marko, pouzdati,
 Da otideš u primorje ravno,
 Da pogubiš Musu kesedžiju?
 80 Daću blaga, koliko ti drago.“
 Veli njemu Kraljeviću Marko:
 „Aja bogme, care gospodine!
 Ubila me memla od kamena;
 Ja ne mogu ni očima gledat,
 85 Kamo l' s Musom mejdan dijeliti!
 Namjesti me djegodj u mehanu,
 Primakni mi vina i rakije
 I debela mesa ovnujskoga
 I beškota hljeba bijeloga.
 90 Da posjedim nekoliko dana,
 Kazaću ti, kad sam za mejdana.“

⁷³ rdjav = hrdjav slab. ⁷⁴ sjednuti začeti. ⁷⁵ počiniti storiti. ⁷⁷ pouzdati se upati si. ⁸² aja ne! ⁸⁴ ni še ne. ⁸⁵ mejdan dijeliti *bíti se*; kamo l' *kako še neki*. ⁸⁶ namjestiti *dejati*, mehana *krčma*. ⁸⁷ rakija *žganje*. ⁸⁸ ovnujski *ovnovski*. ⁸⁹ beškot *ime boljega kruha*, hljeb *kruh*. ⁹⁰ da *kadar*.

Car dobavi tri berbera mlada;
 Jedan mije, drugi Marka brije,
 A treći mu nokte sarezuje.

95 Namjesti ga u novu mehanu,
 Primače mu vina i rakije
 I debela mesa ovnujskoga
 I beškota hljeba bijeloga.
 Sjedi Marko tri mjeseca dana,

100 Dok je život malo povratio.
 Pita care Kraljevića Marka:
 „Možeš li se veće pouzdati?

267 Dosadi mi ljuta sirotinja
 Sve tužeći na Musu prokletog.“

105 Veli Marko caru čestitome:
 „Donesi mi suve drenovine
 Sa tavana od devet godina,
 Da ogledam, može li što biti.“
 Doneše mu suhu drenovinu.

110 Steže Marko u desnicu ruku,
 Pršte drvo na dvoje na troje,

⁹² dobiti *dobiti*, berber *brijač*. ¹⁰² veće *že*. ¹⁰³ do-
 saditi = *dodijati v 27*, ljut *preubog*, sirotinja = plur. *sirote*.
¹⁰⁷ tavan *pod (nadstropje)*. ¹⁰⁹ doneti = *donesti*. ¹¹⁰ stegnuti
stisniti. ¹¹¹ prsnuti *zdrobiti se*.

- Al iz njega voda ne udari.
 „Bogme, care, jošte nije vreme.“
 Tako stade jošte mjesec dana,
 115 Dok se Marko malo ponačini.
 Kada vidje, da je za mejdana,
 Onda ište suhu drenovinu.
 Donesošè drenovinu Marku.
 Kad ju steže u desnicu ruku,
 120 Pršte pusta na dvoje na troje,
 I dvje kaplje vode iskočiše.
 Tada Marko caru progovara:
 „Prilika je, care, od mejdana.“
 Pa on ode Novaku kovaču.
 125 „Kuj mi sablju, Novače kovaču!
 Kakvu nisi prije sakovao.“
 Dade njemu trideset dukata.
 Pa on ode u novu mehanu,
 Pije vino tri četiri dana,
 130 Pak pošeta opet do Novaka.
 „Jesi l', Novo, sablju sakovao?“
 Iznese mu sablju sakovanu.

¹¹⁴ stade je ostal. ¹¹⁵ ponačiniti popraviti. ¹¹⁷ iskati
 prositi za. ¹²⁰ pust lahek. ¹³¹ Novo skrajšano za Novače.

- Veli njemu Kraljeviću Marko:
 „Je li dobra, Novače kovaču?“
- 135 Novak Marku tijo govorio:
 „Eto sablje a eto nakovnja!
 Ti ogledaj sablju, kakva ti je!“
 Mahnu sabljom i desnicom rukom
 I udari po nakovnju Marko;
- 140 Nakovnja je polu presjekao.
 Pa on pita Novaka kovača:
 „Oj boga ti, Novače kovaču!
 Jesi l' ikad bolju sakovao?“
 Veli njemu Novače kovaču:
- 145 „Oj boga mi, Kraljeviću Marko!
 Jesam jednu bolju sakovao,
 Bolju sablju, a boljem' junaku.
 Kad s' odvrže Musa u primorje,
 Što sam njemu sablju sakovao,
- 150 Kad udari njome po nakovnju,
 Ni trupina zdrava ne ostade.“
 Ražljuti se Kraljeviću Marko
 Pa govori Novaku kovaču:

¹³⁵ tijo *tiho*. ¹³⁶ nakovanj *nakovalo*. ¹⁴³ ikad *kedaj*.
¹⁵¹ trupina *klada*. ¹⁵² ražljutiti = razljutiti *razjeziti*.

- „Pruži ruku, Novače kovaču!
 155 Pruži ruku, da ti sablju platim!“
 Prevari se, ujede ga guja;
 Prevari se, pruži desnu ruku.
 Mahnu sabljom Kraljeviću Marko,
 Osječe mu ruku do ramena.
- 160 „Eto sada, Novače kovaču!
 Da ne kuješ ni bolje ni gore.
 A naj tebe stotinu dukata,
 Te se hrani za života tvoga!“
 Dade njemu stotinu dukata
- 165 Pak posjede Šarca od mejdana,
 Ode pravo u primorje ravno.
 Sve se skita a za Musu pita.
 Jedno jutro bješe poranio
 Uz klisuru tvrda Kačanika.
- 170 Al eto ti Muse kesedžije!
 Na vrančiću noge prekrstio,
 Topuzinu baca u oblake,
 Dočekuje u bijele ruke.

¹⁵⁴ pružati *stegniti*. ¹⁵⁶ guja *kača*. ¹⁶¹ gore *slabše*.
¹⁶² naj *na*. ¹⁶⁷ skitati se *okoli hoditi*. ¹⁶⁸ poraniti *rano oditi*.
¹⁶⁹ uz *na*, klisura *gorati klanec*. ¹⁷¹ vrančić *črnc*, prekrstiti
prekrižati. ¹⁷² topuzina *bat*, bacati *metati*.

- Kad se jedan drugom' prikučiše,
 175 Reče Marko Musi kesedžiji:
 „Deli Musa! uklon' mi se s puta,
 Il s' ukloni il mi se pokloni!“
 Al govori Musa Arbanasa:
 „Prodji Marko, ne zameći kavge,
 180 Il odjaši, da pijemo vino!
 A ja ti se ukloniti neću,
 Ako t' i jest rodila kraljica
 Na čardaku na meku dušek, *(o kraljica!)*
 U čistu te svilu zavijala
 185 A zlaćenom žicom povijala,
 Odhranila medom i šećerom.
 A mene je ljuta Arnautka
 Kod ovaca na ploči studenoj,
 U crnu me struku zavijala
 190 A kupinom lozom povijala,
 Odhranila skrobom ovsenijem,

¹⁷⁴ prikučiti *približati*. ¹⁷⁶ deli *junak*. ¹⁷⁹ zametati
 kavgu *prepir začeti*. ¹⁸⁰ odjašiti *s konja skočiti*. ¹⁸² ako i
 ako *tudi, jest = je*. ¹⁸³ čardak *stolp*. ¹⁸⁵ žica *nit*. ¹⁸⁷ ljut
 prim *v 103, Arnautka Albanka*. ¹⁸⁸ ploča *ploša, studen mrzel*.
¹⁸⁹ struka *plašč*. ¹⁹⁰ kupinom lozom *s kopinino trto (kupina*
rubus Linn). ¹⁹¹ skrob *močnik*.

- A još me je često zaklinjala,
 Da se nikom' ne uklanjam s puta.“
 Kad to začu od Prilipa Marko,
 195 On tad pušća svoje bojno koplje
 Svome Šarcu izmedju ušiju
 Deli Musi u prsi junačke.
 Na topuz ga Musa dočekaao,
 Preko sebe koplje preturio,
 200 Pak poteže svoje bojno koplje,
 Da udari Kraljevića Marka.
 Na topuz ga Marko dočekaao,
 Prebio ga na tri polovine.
 Potegoše sablje okovane,
 205 Jedan drugom' juriš učiniše.
 Mahnu sabljom Kraljeviću Marko;
 Deli Musa buzdovan podbaci,
 Probi mu je u tri polovine
 Pak poteže svoju sablju naglo,
 210 Da udari Marka Kraljevića.
 Al podbaci topuzinu Marko
 I izbi mu sablju iz balčaka.

¹⁹⁵ koplje *kopje za metanje.* ¹⁹⁹ turiti *vreči.* ²⁰⁰ po-
 tegnuti *zagnati.* ²⁰⁵ juriš *naskok.* ²⁰⁷ buzdovan = *topuz*
 (ina) v 172. ²⁰⁸ je jo ²¹² balčak *roč na sablji.*

- Potegoše perne buzdovane,
 Stadoše se njima udarati,
 215 Buzdovan'ima pera oblomiše,
 Baciše ih u zelenu travu.
 Od dobrijuh konja odskočiše,
 Ščepaše se u kosti junačke
 I pognaše po zelenoj travi.
- 220 Namjeri se junak na junaka,
 Deli Musa na Kraljevića Marka.
 Niti može, da obori Marka
 Nit' se daje Musa oboriti.
 Nosiše se ljetni dan do podne.
- 225 Musu bjela pjena popadnula,
 Kraljevića bjela i krvava.
 Progovara Musa kesedžija:
 „Mahni, Marko, ja li da omahnem.“
 Omahuje Kraljeviću Marko,
- 230 Al ne može nista, da učini.
 Tad omahnu Musa kesedžija,
 Udri Marka u zelenu travu,
 Pak mu sjede na prsi junačke.

²¹³ peran *pernat*. ²¹⁸ ščepati *sprijeti*. ²²² oboriti *na tla vreći*. ²²⁴ nositi = *boriti*. ²²⁸ mahnuti *premeziti*. ²²⁹ omahivati *majati*.

Al procvilje Kraljeviću Marko:

235 „Dje si danas, posestrimo vilo?

Dje si danas? Nidje te ne bilo!

Eda si se krivo zaklinjala,

Djegodj mene do nevolje bude,

Da ćeš mene biti u nevolji?“

240 Javi mu se iz oblaka vila:

„Zašto, brate Kraljeviću Marko,

Jesam li ti, bolan, govorila,

Da ne činiš u nedelju kavge?

Sramota je dvome na jednoga.

245 Dje su tebe guje iz potaje?“

Glednu Musa brdu i oblaku,

Odkud ono vila progovara.

Mače Marko- nože iz potaje

Te raspori Musu kesedžiju

250 Od učkura do bijela grla.

Mrtav Musa pritisnuo Marka,

I jedva se iskopao Marko.

A kad stade Marko premetati,

²³⁷ eda *ali*. ²³⁸ nevolja *stiska*. ²⁴⁰ javiti *oglasiti*.

²⁴² bolan *ubog*. ²⁴⁵ iz potaje *skrite*. ²⁴⁶ brdo *gora* (dat. =

proti brdu). ²⁴⁸ maknuti *vzeti*. ²⁴⁹ rasporiti *razparati*.

²⁵⁰ učkur *hlačnik*. ²⁵² jedva *komaj*.

- Al u Musi tri srca junačka,
 255 Troja rebra, jedna na drugijem.
 Jedno mu se srce umorilo,
 A drugo se jako razigralo,
 Na trećemu ljuta guja spava.
 Kada se je guja probudila,
 260 Mrtav Musa po ledini skače.
 Još je Marku guja govorila:
 „Moli boga, Kraljeviću Marko!
 Dje se nisam probudila bila,
 Dok je Musa u životu bio.
 265 Od tebe bi trista jada bilo.“
 Kad to vidje Kraljeviću Marko,
 Proli suze niz bijelo lice.
 „Jao mene do boga miloga,
 Dje pogubih od sebe boljega!“
 270 Pa on Musi odsiječe glavu
 I baci je Šarcu u zobnicu,
 Odnese je bijelu Stambolu.
 Kad je baci pred cara čestitog,
 Car je od stra' na noge skočio.

²⁵⁷ igrati *plesati*. ²⁶⁵ jad *žalost*. ²⁷¹ zobnica *torba*
 za oves, *ovsnica*. ²⁷⁴ stra' = *straha*.

- 275 Veli njemu Kraljeviću Marko :
„Ne boj mi se, care gospodine!
Kako bi ga živa dočekaao,
Kad od mrtve glave poigravaš?“
Car mu dade tri tovara blaga.
- 280 Ode Marko bijelu Prilipu,
Osta Musa uvrh Kačanika.

²⁷⁸ poigravati *odskakati*.

III.

Marko Kraljević i Djemo Brdjanin.

Slavu slavi Kraljeviću Marko,
Slavu slavi svetoga Djordjija.
U Marka su mloge uzavnice:
Dvjesto popa, trista kaludjera,
5 I dvanaest srpskijeh vladika,
I četiri stare patrijarhe,
Od ostalog ni broja ne ima.
Svemu dosta piva i jestiva,
Al govori starac kaludjere:
10 „Hvala tebe, Kraljeviću Marko!
Svega imaš u bijelu dvoru,
Još da imaš ribe od Ohrida.“
Mučno bješe Kraljeviću Marku,

¹ slavu slaviti *praznik praznovati*. ² Djordjij *Juri*.
³ mlog = *mnog*, uzavnica = *uzvanica (gost)*. ⁴ kaludjer
menih. ⁵ vladika *biskup*. ⁶ patrijarha *nadbiskup*. ⁸ pivo
pijača, jestivo *jedi*. ¹² da imaš *ko bi imel*.

- Pa doziva slugu Bogosava,
 15 Dodaje mu času i mataru:
 „Toči vino, Bogosave slugo!
 Redom čaše oko sovre daji!
 Nemoj koga preskočiti, slugo!“
 Pa on ode niz bijelu kulu
 20 Te opremi Šarca od mejdana.
 Za njim stara pristanula majka,
 Pa je Marku tijo besjedila:
 „Ja moj sinko, Kraljeviću Marko!
 Nemoj nosit ništa od oružja!
 25 Ti se jesi krvi naučio,
 Učinićeš krvcu o prazniku.“
 Nuto Marku velike nevolje!
 Mučno mu je ići bez oružja,
 A još gore ne poslušat majke.
 30 Nešće uzet ništa od oružja,
 Već posjede Šarca od mejdana,
 Okrenu ga niz polje zeleno,
 Ode pravo bijelu Ohridu.
 Kad je bio vodi na ćupriju,

¹⁵ matara čutara. ¹⁷ sovra miza. ²¹ pristanuti pri-
 stopiti. ²³ ja oj. ²⁵ naučiti navaditi. ²⁷ nuto glej. ³⁴ ću-
 prija most.

- 35 Al eto ti jednoga junaka!
 Na doratu noge prekrstio,
 Topuzinu baca u oblake,
 Dočekuje u bijele ruke.
 Božju pomoć nazivaše Marku;
- 40 Lijepo mu Marko prihvatio.
 Veli junak od Prilipa Marku:
 „Oj boga ti, neznana delijo!
 Nijesi li otud od Prilipa,
 Oh hodžaka Kraljevića Marka?
- 45 Je li Marko kod bijela dvora?
 Ima l' Marko dosta uzavnica?“
 Veli njemu Kraljeviću Marko:
 „Oj boga ti, neznani junače!
 Ja sam jutros od Prilipa bila.
- 50 Kod dvora je Kraljeviću Marko,
 Slavi Marko svoga svetitelja,
 Ima Marko dosta uzavnica.“
 Veli njemu neznan dobar junak:
 „Neka ima, neznana delijo!
- 55 Ako bog dá i sreća junačka,

³⁶ dorat *tèmen* konj. ³⁷ topuzina *bàt*. ⁴⁰ prihvatiti *odzdraviti*. ⁴⁴ hodžak *dvor*. ⁴⁶ dosta *mного*. ⁴⁹ jutros *danás jutro*, bila = *bjela*. ⁵¹ svetitelj *svetnik*.

- Sovra će mu u krv ogreznuti.
 Boga mi, ću njega objesiti
 Baš o vratim' bijela Prilipa.
 Davno mi je brata pogubio,
 60 Pogubio Musu kesedžiju.“
 Pa okrenu konja doratasta.
 Osta jadan Marko gledajući.
 Svakojako misli i premišlja:
 Da bi mu se kazivao Marko,
 65 Hoće njega ture pogubiti,
 Jer ne ima ništa od oružja;
 Da ga pusti bijelu Prilipu,
 Hoće isječ mloge uzavnice
 A tražeći po hodžaku Marka.
 70 Sve mislio, na jedno smislio,
 Pa on viknu iz grla bijela:
 „Kud ćeš tamo, Djemo Brdjanine?
 Evo, more, Kraljevića Marka!“
 Povrati se Djemo Brdjanine.
 75 Pouzda se Kraljeviću Marko,
 Da će uteć na svome Šarinu,

⁵⁸ baš *ravno*. ⁶³ svakojako *vsako*. ⁶⁹ tražiti *iskati*.
⁷⁰ na jedno *na enkrat*. ⁷³ evo *glej*, more *tako gospodar svoje*
hišnike nagovarja; med drugimi ljudmi je torej psovka.

- Pa pobježe poljem širokijem.
 Za njime se Djemo naturio.
 Brz je Šarac, uteći mu šćaše.
- 80 Al poteže Djemo topuzinu
 Pa zaljulja pokraj sebe njome
 Jadna Marka medju pleći žive.
 Pade Marko u zelenu travu,
 Pade Marko, a Djemo dopade,
- 85 Sveza Marku naopako ruke.
 Pa izvadi sindžir iz egbeta,
 Okova ga sve u gvoždje ljuto,
 A na noge dvoje bukagije,
 A na ruke dvoje belenzuke,
- 90 A na grlo sindžir gvoždje teško.
 Pa posjede njegova Šarina
 A dorata vodi u povodu,
 Privezao Marka za dorata,
 Ode pravo bijelu Ohridu.
- 95 Pod Ohridom vješala ogradi,

⁷⁸ naturiti *spustiti se*. ⁸¹ zaljuljati *pognati*, pokraj *poleg*.
⁸² jadna Marka (*gen. odvisen od pleći*). ⁸⁴ dopade *priteče*.
⁸⁶ izvaditi *vzeti*, sindžir *veriga*, egbeta *bisage*. ⁸⁷ gvoždje
železo. ⁸⁸ bukagije *lisice za na noge*. ⁸⁹ belenzuke *rokavi; tu: lisice*.
⁹² u povodu *zraven sebe*. ⁹⁵ ograditi *postaviti*.

- Da objesi Kraljevića Marka.
 Moli mu se gospoda hrišćanska:
 „Bogom brate, Djemo Brdjanine!
 Tu nam nemoj objesiti Marka!
- 100 Neće rodit vino ni šenica.
 Evo tebe tri tovara blaga!“
 Uze Djemo tri tovara blaga,
 Vodi Marka gradu Vučitrnu,
 Pa pod gradom vješala ogradi.
- 105 Hoće Djemo, da objesi Marka.
 Moli mu se gospoda hrišćanska:
 „Bogom brate, Djemo Brdjanine!
 Tu nam nemoj objesiti Marka!
 Neće rodit vino ni šenica.
- 110 Eto tebe tri tovara blaga!“
 Uze Djemo tri tovara blaga,
 Goni Marka bijelu Zvečanu.
 I tu Djemo vješala ogradi,
 Da objesi Kraljevića Marka.
- 115 Moli mu se gospoda zvečanska:
 „Bogom brate, Djemo Brdjanine!
 Tu nam nemoj objesiti Marka!

⁹⁷ hrišćansk *kršćansk*. ¹⁰⁰ šenica = *pšenica*.

Neće rodit vino ni šenica.

Evo tebe tri tovara blaga!“

120 Uze Djemo tri tovara blaga.

Otale se Djemo podigao

Kroz nekakvu Janjinu planinu.

Teško Djemo ožednjeo bješe,

Deli Marku tijo govoraše:

125 „Znaš li, Marko, vode ja mehane?

Teško me je osvojila žedja.“

Veli njemu Kraljeviću Marko:

„Tako, Djemo, ne rade junaci,

Već zakolju konja ja sokola,

130 Napiju se krvi od gr'oca.“

Veli njemu Djemo Brdjanine:

„Nit' ću klati konja ni sokola,

Već ću zaklat tebe Kraljevića,

Pa se napit krvi od gr'oca.“

135 Pa poteže sablju okovanu,

Da zakolje Kraljevića Marka.

Veli njemu Kraljeviću Marko:

¹²¹ otale *odtod*, podignuti *vzdigniti*. ¹²³ ožednjeti *žejen postati*. ¹²⁵ ja *ali*. ¹²⁶ osvojiti *premagati*. ¹²⁸ raditi *delati*.

¹³⁰ gr'oca *čitaj trozložno: gr—o—ca = grla*.

- „Ima, Djemo, bijela mehana;
I prokleta krčmarica Janja —
- 140 Sad će mi se osvetiti Janja.
Dosta sam joj vina potrošio,
A nijesam dao ni dinara.“
To je Djemo jedva dočekao.
U to doba pali pred mehanu.
- 145 A ispade krčmarica Janja.
Kad sagleda savezena Marka,
Marko na nju očim' prevaljuje.
Nasmija se krčmarica Janja:
„Be aferim, junak od junaka!
- 150 Bože mili, na svemu ti hvala!
Kad ja vidjeh savezana Marka,
Pojiću te, Brdjanine Djemo,
Bez bijele pare i dinara,
Baš ak' hoćeš tri bijela dana.“
- 155 Pa pod Djemom konja uhvatila,
Odvede ga u mehanu bîlu,
Donese mu vina i rakije.
Pije vino Brdjanine Djemo,

¹⁴⁰ osvetiti *maščevati*. ¹⁴⁴ pasti = *priti*. ¹⁴⁷ očim'
prevaljivati *krivo pogledovati*. ¹⁴⁹ be aferim *oj pravo!*

- A nazdravlja Kraljeviću Marku,
 160 Nazdravlja mu, ali mu ne daje.
 Kad se Djemo nakitio vina,
 Donese mu krčmarica Janja
 Rujna vina od sedam godina,
 Meće u njeg' bilje svakojako.
- 165 Pade Djemo glavom bez uzglavlja.
 Skoči Janja na noge lagane,
 Na svom pobru gvoždje otvoraše,
 A na Djema Marko udaraše.
 Kad udari sindžir gvoždje teško,
- 170 Pa zasjede piti rujno vino.
 Udari ga čizmom i mahmuzom:
 „Ustan', Djemo, da pijemo vino!“
 Kad pogleda Djemo Brdjanine
 Više sebe Marka Kraljevića
- 175 A na vratu sindžir gvoždje teško,
 Skoči Djemo na noge lagane.
 Sindžir gvoždje zemlji pritezaše.
 On poteže rukam' i nogama;
 Popucuju ruke iz ramena,

¹⁶³ rujna rumen. ¹⁶⁷ pobro pobratim. ¹⁶⁸ udarati devati. ¹⁷¹ čizma črevelj, mahmuza ostroga. ¹⁷⁹ pucati pokati.

- 180 Popucuju noge iz koljena;
 Al je tvrdo gvoždje uhvatilo.
 Sjede Djemo na zemljicu crnu.
 Marko sjede piti mrko vino,
 A nazdravlja Djemu Brdjaninu,
- 185 Nazdravlja mu, ali mu ne daje.
 Kad se Marko nakitio vina,
 Onda Šarca sveza za dorata
 A za Šarca Djema Brdjanina,
 Pa usjede Djemova dorata,
- 190 Ode pravo gradu Vučitrnu.
 Izilazi gospoda hrišćanska:
 „Bogom brate, Kraljeviću Marko!
 Objesi nam Djema Brdjanina!
 Evo tebe tri tovara blaga!“
- 195 Marko njima tri tovara vrati,
 Što su dali Djemu Brdjaninu,
 Pa on ode bijelu Zvečanu.
 Tu gospoda srpska izilazi:
 „Bogom brate, Kraljeviću Marko!
- 200 Objesi nam Djema Brdjanina!

¹⁸¹ uhvatiti *držati*. ¹⁸³ sjednuti *začeti*, mrk *črn*. ¹⁸⁹ usjednuti *zasesti*. ¹⁹¹ izilaziti *vun priti*. ¹⁹⁵ vratiti *povrniti*.

- Eto tebe tri tovara blaga!“
Marko njima tri tovara vrati,
Što su dali Djemu Brdjaninu,
Ode Marko bijelu Ohridu.
- 205 Tu izlazi gospoda hrišćanska:
„Bogom brate, Kraljeviću Marko!
Objesi nam Djema Brdjanina!
Evo tebe tri tovara blaga!“
Marko neće da uzima blaga,
- 210 Već on njima tri tovara vrati,
Što su dali Djemu Brdjaninu.
Kod Ohrida načini vješala
I objesi Djema Brdjanina.
Pa on uze ribe od Ohrida,
- 215 Ode pravo bijelu Prilipu
Te on slavi svoga svetitelja.
-

IV.

Marko Kraljević i Arapin.

- K**ulu gradi crni Arapine,
Kulu gradi od dvadest tavana
Ukraj sinjeg mora debeloga.
Kad je Arap kulu načinio,
5 Udario stakla u pendžere,
Prostr'o je svilom i kadifom,
Pa je onda kuli govorio:
„Što ćeš pusta u primorju, kulo,
Kad po tebe nitko šetat nema?
10 Majke nemam a sestrice nemam,
A jošte se oženio nisam,
Da po tebe ljuba moja šeće.
Al tako me ne rodila majka,
Već kobila, koja bedeviju,
15 Zaprošiću u cara djevojku.

³ ukraj *kraj*. ⁵ pendžer *okno*. ⁶ kadifa *baržun*. ¹² ljuba
žena. ¹⁴ bedevija *arapska kobila*. ¹⁵ u *pri*.

Jal će mi je care pokloniti
 Jali će mi na mejdan izići.“

To je Arap kuli izrekao.

Pa on odmah sitnu knjigu piše

20 Te je šalje caru u Stambola:

„Gospodine care od Stambola!

Kod mora sam kulu načinio,

Po njojzi mi nitko šetat nema,

A jošte se oženio nisam.

25 Pokloni mi šćercu za ljubovcu!

Ako l' mi je pokloniti nećeš,

A ti hajde na mejdan junački!“

Dodje knjiga caru čestitome.

Kada vidje, što mu knjiga kaže,

30 Stade care tražit mejdandžije,

Obećava blago nebrojeno,

Ko pogubi crna Arapina.

Mejdandžije mloge odlaziše,

Al Štambolu nijedan ne dodje.

35 Nuto caru velike nevolje!

Veće njemu nesta mejdandžijâ,

¹⁹ odmah *brž.* ²³ njojzi *njej.* ²⁵ ljubovca = ljuba žena.

³² ko *kdo.* ³⁵ nuto *glej!* ³⁶ nestati *zmanjkati.*

- Sve pogubi crni Arapine.
 Ni tu nije goleme nevolje,
 Al s' opremi crni Arapine
 40 Iz primorja sa bijele kule.
 On s' obuče u ruho gospodsko,
 A pripasa sablju okovanu.
 Pa opremi sivu bedeviju,
 Poteže joj sedmere kolane,
 45 Zauzda je uzdom pozlaćenom.
 Pa priveza čador u terkiju
 I sa strane tešku topuzinu,
 Kobili se na ramena baci,
 Pa uprti koplje ubojito,
 50 Ode pravo bijelu Stambolu.
 Kad je došo pred Stambolska vrata,
 Pred vratima koplje udario,
 A za koplje svezô bedeviju,
 Pak pozape bijela čadora
 55 I na Stambol on nametnu namet:
 Sve na noćcu po jalovu ovcu,

³⁸ golem velik. ⁴¹ ruho oblačilo. ⁴⁴ potegnuti vreći
 na . . ., kolan pas od sedla. ⁴⁶ čador = šotor, terkija neki
 remen za sedlom. ⁴⁹ uprtiti na hrabet dejati, ubojito = bojno.
⁵⁴ pozapeti razpeti. ⁵⁵ namet davek.

- I furunu hljeba bijeloga,
 Jedan čabar žežene rakije,
 Po dva čabra crvenoga vina.
- 60 Tako drža tri mjeseca dana.
 Ni tu nije golema zuluma.
 Arap uzja tanku bedeviju,
 Naćera je kroz Stambol bijeli,
 Dodje pravo pod careve dvore,
- 65 Viče cara iz grla bijela:
 „More care, izvodi djevojku!“
 Pa poteže tešku topuzinu,
 Njome lupa careve dvorove,
 Sasu njemu stakla u pendžere.
- 70 Kad se care vidje na nevolji,
 Dade njemu curu na sramotu.
 Sjede Arap svatbu ugovarat:
 „Do petnaest bijelijeh dana,
 Dok otidem u primorje ravno
- 75 I sakupim kitu i svatove.“

⁵⁷ furuna peč. ⁵⁸ žežen žgan. ⁵⁹ crven rdeč. ⁶¹ zulum sila. ⁶² uzjati zasesti. ⁶³ naćerati nagnati. ⁶⁵ vikati klicati. ⁶⁶ more prim. III. 73. ⁶⁸ lupati tolči. ⁶⁹ sasuti zasuti. ⁷¹ cura deklica. ⁷² ugovoriti pogoditi. ⁷⁵ kita i svatovi = kićeni svatovi kinćani svatje.

- Pak posjede tanku bedeviju
 I otide u primorje ravno,
 Da on kupi kićene svatove.
 Kad to začu careva djevojka,
 80 Cvili jadna kako ljuta guja:
 „Jao mene do boga miloga!
 Za koga sam lice odgajila?“
 U to doba i noć omrknula.
 San usnila gospodja carica
 85 Dje joj na snu čovek govorio:
 „Ima, gospo, u državi vašoj
 Ravno polje, široko Kosovo,
 I grad Prilip u polju Kosovu,
 U Prilipu Kraljeviću Marko.
 90 Hvale Marka, da je dobar junak.
 Pošlji knjigu Marku Kraljeviću,
 Posini ga bogom istinijem,
 Obreci mu blago nebrojeno,
 Nek' ti otme šćereu od Arapa!“
 95 Kad u jutru jutro osvanulo,
 Ona trči caru gospodaru

⁸² odgajiti *odgojiti*. ⁸⁴ san usniti *sanjati*. ⁹³ obreci *obljubiti*. ⁹⁶ trčati *teći*.

- Te kazuje, što je u snu snila.
 Kad je care rječi razumio,
 Brže piše sićana fermana
- 100 Te ga šalje bijelu Prilipu
 Na koljeno Kraljeviću Marku.
 „Bogom sinko, Kraljeviću Marko!
 Hodi mene bijelu Stambolu,
 Pogubi mi crnog Arapina,
- 105 Da mi Arap ne vodi djevojku!
 Daću tebe tri tovara blaga.“
 Ferman ode Kraljeviću Marku.
 Kada Marko sićan ferman primi
 I kad vidje, šta s' u njemu piše,
- 110 On govori carskom' tatarinu:
 „Idi s bogom, carev tatarine!
 Pozdravi mi cara poočima!
 Ja ne smijem na Arapa doći.
 Arapin je junak na mejdanu.
- 115 Kad mi uzme sa ramena glavu,
 Što će mene tri tovara blaga?“
 Ode tatar caru čestitome

⁹⁹ sićan *droben*, ferman *ukaz*, *pismo*. ¹¹⁰ tatarin *ta-*
tarski pismonosec. ¹¹³ smijem *prim. I. 17.*, na *nad*.

- Te kazuje, što je reko Marko.
 Kad to čula carica gospodja,
 120 Ona gradi drugu sitnu knjigu
 Te je šalje Kraljeviću Marku:
 „Bogom sinko, Kraljeviću Marko!
 Ne daj mene šćercu Arapinu!
 Evo tebe pet tovara blaga!“
- 125 Knjigu primi Kraljeviću Marko.
 Kada vidje, što se u njoj piše,
 On govori carskom' tatarinu:
 „Idi natrag, carev tatarine!
 Idi kaži mojoj pomateri:
- 130 Ja ne smijem na Arapa doći.
 Arapin je junak na mejdanu,
 Skinuće mi glavu sa ramena,
 A ja volim moju rusu glavu
 Neg sve blago cara čestitoga.“
- 135 Ode tatar i kaza carici,
 Što je reko Kraljeviću Marko.
 Kad to začu careva djevojka,
 Skoči mlada na noge lagane

¹²⁰ gradi = piše. ¹²⁸ natrag nazaj. ¹²⁹ skinuti sneti.
¹³³ volim hočem raji.

Pak dohvati pero i hartiju.

- 140 U lice je perom udarila,
 Od obraza krvi otvorila,
 Marku sitnu knjigu napisala:
 „Bogom brate, Kraljeviću Marko!
 Bratimim te bogom istinijem
- 145 I kumim te bogom istinijem
 I vašijem svetijem Jovanom.
 Ne daj mene crnu Arapinu!
 Evo tebe sedam tovâr blaga,
 I evo ti sedam boščaluka!
- 150 Nit' su tkani niti su predeni
 Već od čista zlata saljevani.
 I daću ti od zlata siniju,
 Na siniji opletena guja,
 Povisoko glavu izdignula,
- 155 U zubima drži dragi kamen,
 Pored kog se vidi večerati
 U pó noći kao u pó dana.
 I daću ti sablju okovanu,
 Na kojoj su tri balčaka zlatna,

¹³⁹ hartija *papir*. ¹⁴⁹ boščaluk *darilo sraje, splot*
tkanine. ¹⁵¹ saljevati *zlivati*. ¹⁵² sinija *nizka mizica*. ¹⁵⁶ pored
pri. ¹⁵⁷ po = *pol*. ¹⁵⁹ balčak *držalo, roč*.

- 160 I u njima tri draga kamena.
 Valja sablja tri careva grada.
 Još ću carev pečat udariti,
 Da te vezir pogubit ne može,
 Dok čestitog cara ne zapita.“
- 165 Posla Marku knjigu po tataru.
 Kada Marku sitna knjiga dodje
 Te on vidje, što mu knjiga kaže,
 Onda stade Marko govoriti:
 „Jao mene, moja posestrimo!
- 170 Zlo je poći, a gore ne poći.
 Da s' ne bojim cara i carice,
 Ja se bojim boga i Jovana.
 Baš ću poći, da neću ni doći.“
 On opremi natrag tatarina,
- 175 Nit' mu reče doći ni ne doći.
 A on ode na tananu kulu
 Te oblači na se odijelo,
 A na pleći ćurak od kurjaka,
 A na glavu kapu od kurjaka.
- 180 Pa pripasa sablju okovanu,

¹⁷⁰ gore *huje*. ¹⁷³ baš *vendar*, da *čeravno*. ¹⁷⁶ tanan
tanek. ¹⁷⁸ ćurak *kožuh*, kurjak *volk*.

- Jošte uze koplje ubojito,
 I on sidje u podrume Šarcu,
 Poteže mu sedmere kolane,
 Pa natoči jedan mijeh vina,
- 185 Objesi ga Šarcu s desne strane
 A s lijeve tešku topizinu,
 Da ne kriva ni tamo ni amo.
 Tad se baci Šarcu na ramena,
 Ode pravo bijelu Stambolu.
- 190 Kada dodje bijelu Stambolu,
 On ne ide caru ni veziru,
 Veće ide u Novoga hana.
 U hanu je konak učinio.
 Kad je bilo ispred tavne noći,
- 195 On povede Šarca na jezero,
 Da ga hladne napoji vodice.
 Al mu Šarac vode piti neće,
 Već pogleda često oko sebe.
 Al eto ti turkinje djevojke!
- 200 Pokrila se zlaćenom mahramom.
 Kako dodje na jezero mlada,

¹⁸² siti (sići) *dol iti*, podrum *hram*, *prim. rečnik*. ¹⁸⁷
 krivati *nagnjen btti*, amo *sèm*. ¹⁹² han *postaja*. ¹⁹³ konak *sta-*
novanje. ¹⁹⁴ ispred *pred*. ²⁰⁰ mahrama *ruta*.

- Pokloni se zelenu jezeru
 Pak jezeru stade besjediti:
 „Božja pomoć, zeleno jezero!
 205 Božja pomoć, moja kućo vječna!
 U tebe ću vijek vjekovati,
 Udat ću se za tebe, jezero;
 Volim za te nego za Arapa.“
 Javi joj se Kraljeviću Marko:
 210 „Oj gospodjo, turkinjo djevojko!
 Što nagoni tebe u jezero?
 Zašto l' ćeš se udat za jezero?
 Kakva ti je golema nevolja?“
 Progovara turkinja djevojka:
 215 „Prodji me se, gola dervišino!
 Što me pitaš, kad pomoć' ne možeš?“
 Sve mu kaza od kraja do konca,
 Od šta mlada bježi u jezero:
 „Najposlije kazaše mi Marka
 220 U Prilipu gradu bijelome,
 I kazaše, da je junak Marko,
 Da bi mogo Arapa zgubiti.

²⁰⁶ vijek vjekovati *življenje živeti*. ²⁰⁷ udati *omožiti*.
²¹⁵ derviš (ina) *turški menih*. ²¹⁸ od šta *zakaj*. ²¹⁹ kazaše *pravili so*.

- Ja sam njega bogom bratimila
 I kumila svetijem Jovanom
 225 I dare mu mloge obricala,
 No' zaludu; nešće doći Marko,
 Nešće doći; ne došao majci!
 Al govori Kraljeviću Marko:
 „Ne kuni me, moja posestrimo!
 230 Ja sam glavom Kraljeviću Marko.“
 Kad to začu lijepa djevojka,
 Objesi se Marku oko vrata:
 „Bogom brate, Kraljeviću Marko!
 Ne daj mene crnu Arapinu!“
 235 Reče njojzi Kraljeviću Marko:
 „Posestrimo, turkinjo djevojko!
 Dok je mene i na mene glave,
 Ne dam tebe crnom' Arapinu.
 Nemoj drugom' kazivati za me,
 240 Veće kaži caru i carici,
 Nek' mi štogodj za večeru spreme,
 Al neka mi vina ne omale,
 Nek' mi pošlju u Novoga hana.

²²⁵ obricati obetati. ²²⁶ zaludu zastonj. ²³⁰ glavom v
 resnici. ²⁴¹ spremi pripraviti. ²⁴² omaliti premalo dati, pri-
 krajšati.

- Kad Arapin sa svatovi dodje,
 245 Neka njega ljepo dočekaju
 I nek' tebe dadu Arapinu,
 Da u dvoru ne zameće kavgē.
 A ja znadem, dje ću te oteti,
 Ako bog dá i sreća junačka.“
- 250 Ode Marko u hana Novoga,
 A djevojka u careve dvore,
 Pa kazuje caru i carici,
 Da je došo Kraljeviću Marko.
 Kad to začu care i carica,
- 255 Spremiše mu gospodsku večeru,
 I spremiše crvenoga vina
 I poslaše u Novoga hana.
 Sjede Marko piti rujno vino.
 A Stambol se stade zatvorati.
- 260 Dodj' handžija, da zatvori vrata.
 Pita njega Kraljeviću Marko:
 „Što se tako rano zatvorate?“
 Handžija mu pravo kazivaše:
 „Oj boga mi, neznani junače!

²⁵⁵ večera *večerja* (za *r* izpada *j*). ²⁶⁰ handžija *čuvaj*
hana.

- 265 Arapin je šćereu isprosió
 Na sramotu u cara našega;
 Večeras će doći po djevojku.
 Od njegova straha velikoga
 Mi se tako rano zatvoramo.“
- 270 Ne dá Marko zatvoriti vrata,
 Već on stade, da vidi Arapa
 I njegove kićene svatove.
 Stade jeka bijela Stambola.
 Al eto ti erna Arapina
- 275 Na kobili, tankoj bedeviji,
 I za njime pet stotina svatâ,
 Pet stotina crnijeh arapa!
 Arap djever, stari svat arapin,
 A arapin crni mladoženja.
- 280 Skače pusta pod njim bedevija,
 Ispod nogu kamen izlijeće
 Te razbija hane i dućane.
 Kad su bili ispred Novog hana,
 Onda Arap sam sebe govori:
- 285 „Bože mili, čuda velikoga!

²⁷¹ stade je ostal. ²⁷³ jeka šum. ²⁷⁸ djever dever, svak.
²⁸⁰ pust lep. ²⁸¹ izlijeće izleta. ²⁸² dućan štacuna.

- Cijel Stambol jeste pozatvoran
 Od mojega straha velikoga
 Osim vrata od Novoga hana.
 Da l' u njemu nidje nikog nema?
 290 Da l' je kako ludo i mahnito,
 Koje jošte za moj strah ne znade?"
 Ode Arap pred careve dvore;
 I tu tavnu noću prenočiše.
 Kad u jutru jutro osvanulo,
 295 Car izvede Arapu djevojku
 I opremi ruho djevojačko,
 Natovari dvanaest tovara.
 Podje Arap kroz Stambol bijeli
 Sa djevojkom i sa svatovima.
 300 Kad su bili uspred Nova hana,
 Opet hanska vrata otvorena.
 Arap nagna tanku bedeviju,
 Da pogleda tko ima u hanu.
 Marko sjedi naspred Novog hana
 305 Te on pije crveniku vino.
 Ne pije ga, čim se vino pije,

²⁸⁶ jeste = *jest*. ²⁸⁸ osim *razun*. ²⁹⁰ lud, mahnit *brez-umen*. ²⁹⁶ ruho djevojačko *bala*. ²⁹⁸ poći *oditi*. ³⁰³ ima *je*.
³⁰⁶ čim = *s čem*.

- Već ledjenom od dvanaest okâ.
 Pola pije, pola Šarcu daje.
 Šćaše Arap, da zametne kavgu,
- 310 Ali Šarac svezan na vratima
 Ne dade mu unutra ući,
 Već kobilu bije po rebrima.
 Arapin se u svatove vrati,
 Pa odoše niz Stambol-čaršiju.
- 315 Tada usta Kraljeviću Marko.
 On izvratí ćurak od kurjaka
 I izvratí kapu od kurjaka,
 Svome Šarcu poteže kolane
 Pa objesi mješinu sa vinom,
- 320 S druge strane tešku topuzinu,
 Da ne kriva ni tamo ni amo.
 On uzima koplje ubojito,
 Pak se skače Šarcu na ramena,
 Išćera ga na Stambol-čaršiju.
- 325 Kada stiže arapske svatove,
 Odmah stade zametati kavgu
 I progonit stražnje mimo prve.

³⁰⁷ ledjen *posoda za umivanje*, oka = 4 litrom. ³¹⁴ čaršija *trg*. ³¹⁶ izvratiti *ven obrniti*. ³¹⁹ mješina *meh*. ³²⁴ išćera *iztira*. ³²⁵ stici *dojti*. ³²⁷ stražnji *zadnji*.

- Kad doćera Šarca do djevojke,
 On pogubi kuma i djevera.
- 330 Glas dopade crnom' Arapinu:
 „Zla ti sreća, crni Arapine!
 Stiže junak u tvoje svatove.
 Konj mu nije, konji kakvino su,
 Veće šaren kako i goveče;
- 335 Nit' je junak, kô što su junaci;
 Na njemu je ćurak od kurjaka,
 Na glavi mu kapa od kurjaka,
 Nešto mu se u zubima crni
 Kao jagnje od pola godine.
- 340 Kako stiže, on zametnu kavgu
 I progoni stražnje mimo prve,
 Pogubi ti kuma i djevera.“
 Vрати Arap sivu bedeviju,
 Pa govori Kraljeviću Marku:
- 345 „Zla ti sreća, neznani junače!
 Koji te je djavo navratio,
 Da ti dodješ u moje svatove,
 Da pogubiš kuma i djevera?

³²⁹ kum = *starešina*, djever = dever (nevestin drug).
³³³ kakvino *kakoršni*. ³³⁴ šaren *pisan*, goveče *goved*. ³⁴⁶ djavo
vrag, navratiti *nagnati*.

- Ili si lud i ništa ne znadeš,
 350 Il si silan, pak si poludio,
 Il ti je život omrznuo?
 A tako mi moje vjere tvrde,
 Potegnuću dizgen bedeviji,
 Sedam ću te puta preskočiti,
 355 Sedam otud a sedam odovud,
 Pak ću onda tebe odsječ glavu.“
 Al govori Kraljeviću Marko:
 „Bre ne laži, crni Arapine!
 Ako bog dá iz sreća junačka,
 360 Ti do mene ni doskočit nećeš,
 A kamo li mene preskočiti?“
 Al da vidiš crnog Arapina!
 Kad pokupi dizgen bedeviji,
 Pak je udri oštrom bakračlijom,
 365 Doista ga preskočiti šćaše;
 Al ne dade Šarac od mejdana,
 Već se prope on na noge stražnje
 I kobilu na prednje dočeka,
 I malo je dohvati zubima

³⁵⁰ poluditi *zblazneti*. ³⁵¹ omrznuti *ostuditi se*. ³⁵³ dizgen *vajeta*. ³⁵⁸ bre *aj!* ³⁶³ pokupiti *nategniti*. ³⁶⁴ oštar *oster*, *bakračlija stremen*. ³⁶⁵ doista *zares*. ³⁶⁷ propeti *speti*.

- 370 Te joj uvo desno odadrije. *bo sešitno*
 Sva kobila u krvi ogreznu. *čak iždru I*
 Da je kome stati te vidjeti, *četo se 80*
 Kad udari junak na junaka, *četa bo 1A*
 Crni Arap na Kraljića Marka!
- 375 Niti može pogubiti Marka
 Nit' se daje Arap pogubiti.
 Stoji zveka britkijeh sabalja,
 Čeraše se četiri sahata.
 Kada vidje crni Arapine,
- 380 Da će njega osvojiti Marko,
 On okrenu tanku bedeviju,
 Pa pobježe kroz Stambol-čaršiju.
 Za njime se naturio Marko.
 Al je brza pusta bedevija,
- 385 Brza mu je kao gorska vila,
 I htijaše, da uteče Šarcu.
 Pade Marku na um topuzina,
 Pak zaljulja pokraj sebe njome,
 Stiž' Arapa medju pleći žive.
- 390 Arap pade, a Marko dopade,

³⁷⁰ odadrije odere. ³⁷⁷ stoji nastane, zveka škrobot. ³⁷⁸
 sahat ura. ³⁸³ naturiti vreći.

- Odsiječe od Arapa glavu
 I uhvati tanku bedeviju.
 On se vrati kroz Stambol-čaršiju.
 Al od svatâ nigdje nikog nema.
- 395 Sama stoji lijepa djevojka,
 I oko nje dvanaest tovara
 Lijepoga ruha djevojačkog.
 Vрати Marko lijepu djevojku,
 Odvede je u careve dvore,
- 400 Pa govori caru čestitome:
 „Eto, care, lijepe djevojke,
 A eto ti od Arapa glave,
 A eto ti dvanaest tovara,
 Što s' spremio ruha uz djevojku!“
- 405 Pa on vrati svojega Šarina,
 Ode pravo bijelu Prilipu.
 Kad u jutru jutro osvanulo,
 Sprema care sedam tovar blaga,
 A djevojka sedam boščaluka,
- 410 Nit' su tkani niti su pređeni
 Ni u sitno brdo uvodjeni,
 Već od čista zlata saljevani.

⁴⁰⁴ uz zraven. ⁴¹¹ brdo na tkalčevskom stolu.

- Poslaše mu od zlata siniju.
Na siniji ispletena guja,
415 Povisoko glavu izdignula,
U zubima drži dragi kamen,
Kod koga se vidi večerati
U pó noći kao u pó dana.
Poslaše mu sablju okovanu,
420 Na kojoj su tri balčaka zlatna,
I u njima tri draga kamena,
I medj' njima carev pečat stoji,
Da ga vezir pogubit ne može,
Dok čestitog cara ne zapita.
425 Sve poslaše Kraljeviću Marku:
„Eto, Marko, blaga nekoliko!
Ako l' tebe ponestane blaga,
Opet dodji poočimu tvome!“

⁴²⁷ ponestane *zmanjka*.

V.

Sestra Leke kapetana.

Od kako je svijet postanuo,
 Nije veće čudo nastanulo,
 Ni nastalo ni se djegodj čulo,
 Što kazuju čudo u Prizrenu

5 U nekakva Leke kapetana,
 Kažu čudo, Rosandu djevojku.
 Ja kakva je! jada ne dopala!
 Što je zemlje na čitiri strane,
 Butun zemlje turske i kaurške,

10 Da joj druge u svu zemlju nije,
 Ni bijele bule ni vlahinje,
 Niti ima tanane latinke;
 Ko j' vidio vilu na planini,

Kapetan *vladar pokrajine*. ¹ od kako *kar*. ⁴ kazivati što o čem *pripovedati*. ⁷ ja *ali*, jad *žalost*, *nesreća*, *dopasti dobiti*. ⁹ *butun adj. cel*, *kaursk neveren v turskem smislu*.
¹⁰ drug *enak*. ¹¹ *bula turs. žena*, *vlahinja pravoslavna žena*.
¹² *latinka italjanka*.

- Ni vila joj, brate, druga nije.
- 15 Djevojka je u kavezu rasla,
Kažu rasla petnaest godina,
Ni vidjela sunca ni mjeseca.
Danas čudo ode po svijetu,
Ode haber od usta do usta,
- 20 Dok se začu u Prilipa grada,
Začu junak Kraljeviću Marko.
To je Marku vrlo milo bilo.
„Nju mi fale, a njega ne kude“,
Misli Marko; „biła bimu ljuba,
- 25 A Leka je krasan prijatelj.
Imao bi s kime piti vino
I gospodsku riječ progovorit.“
Zove Marko sestru i prizivlje:
„Nu pohitaj, sestro, na čardake
- 30 Te otvori sanduk na čardaku,
Izvadi mi gospodsko odjelo,
Što sam, sestro, bio pripremio,
Kad s' oženim, ja da se obučem!
Mislim, sestro, danas polaziti

¹⁵ kavez *kajba*. ¹⁹ haber *glas*. ²³ kuditi *grđiti*. ²⁴ ljuba
= žena. ²⁸ prizivati *klicati*. ²⁹ nu gor! pohitati *hiteti*. ³⁰ san-
duk *škrinja*. ³⁴ polaziti *oditi*.

- 35 U Prizrena pod Šaru planinu,
 Da isprosim u Leke djevojku.
 Kad isprosim, sestro, i dovedem,
 I tebe ću onda udomiti.“
 Brže sestra trči na čardake,
- 40 Otvori mu sanduk na čardaku,
 Razloži mu gospodske haljine.
 Kad s' obuče Kraljeviću Marko,
 Udri čohu i udri kadifu,
 I na glavu kalpak i čelenku,
- 45 I na noge kovče i čakšire,
 Svaki čifti od dukata žuta.
 I opasa sablju dimiskiju,
 Zlatne kite biju po zemljici,
 U zlato je sablja oblivena,
- 50 U ostricu ostra i ugodna.
 A sluge mu konja izvedoše,
 Osedlali sedlom od pozlate,

³⁸ udomiti *omožiti*. ⁴¹ haljina *obleka*. ⁴³ uđriti *dejati* (*na se*), čoha *sukno*, kadifa *žamet*. ⁴⁴ kalpak *kosmata kapa* (*čamer*), čelenka *srebrno pero*. ⁴⁵ kovče *poglice*, čakšire *hlače*. ⁴⁶ čifti *dvojica* (*namreč poglic*). ⁴⁷ dimiskija *damaščenka*. ⁴⁸ kita *čopek*. ⁵⁰ ostrica *ostri kraj*, ugodan *pripraven*. ⁵² sedlo od pozlate *pozlačeno sedlo*.

- Pokrili ga čohom do kopita,
 Povrh svega puli risovina ;
 55 Zauzdali djemom od čelika.
 Na pohodu Marko ištetio.
 Viknu sluge, trči podrumdžija,
 Medju sobom vino doniješe,
 Do dva čabra crvenoga vina.
- 60 Jedan daše konju od megdana,
 Drugi popi na pohodu Marko ;
 Krvav konjic do ušiju dodje,
 Krvav Marko do očiju dodje.
 A kađ hala halu pojahala.
- 65 Fatio se polja prilipskoga,
 Prodje polje i prodje planine,
 Stiže Marko blizu do Kosova.
 Nešće Marko ravnoj Dmitrovici,
 No okrenu prvoj raskrsnici,
- 70 Ode pravo k pobratimu svome,

⁵⁴ puli *zlatorumena*, risovina *risova koža*. ⁵⁵ djem *uzda*,
 čelik *jeklo*. ⁵⁶ pohod *odhod*, ištetiti *krivo storiti*. ⁵⁷ podrum-
 džija *glej rečnik*. ⁵⁸ donijeti *prinesti*. ⁶⁰ megdan = *mejdan*.
⁶² dodje *postane*. ⁶⁴ hala *zmaj* (*Šarac je ena, Marko druga*
hala). ⁶⁵ fatiti = *hvatiti prijeti*. ⁶⁶ prodje *prejde*. ⁶⁹ raskrs-
 nica *razpotje*.

Pobratimu vojvodi Milošu.

A kad bio poljem ispod grada,

Vidje njega vojvoda Milošu,

Vidje njega sa bijele kule

75 Te prizivlje svoje mloge sluge:

„Sluge moje, otvor'te kapiju,

Izidite polju širokome,

Ufatite drumu širokoga!

Kape, djeco, tur'te pod pazuhe,

80 Poklon'te se do zemljice crne!

Eto k mene pobratima Marka!

Nemojte mu skutu obiskivat,

Nemojte mu sablju prihvatati,

Ni vi k Marku blizu prilaziti!

85 Može biti, da je ljutit Marko,

Može biti, da je pijan Marko,

Pa vas može s konjem pregaziti

I grdnijeh, djeco, ostaviti.

Dok uidje Marko u kapiju

90 I sa mnom se u lice poljubi,

⁷² poljem *na polji*. ⁷⁶ kapija *vrata*. ⁷⁸ ufatiti *prim. 65*.
⁷⁹ turiti *dejati*. ⁸² skut *obleka*, obiskivati *potipati*. ⁸³ prihva-
tati *prijemati*. ⁸⁵ ljutit *jezen*. ⁸⁷ pregaziti *pohoditi*. ⁸⁸ grdan
grd, ostaviti *zapustiti*.

- Ondaj Marku konja prifatite!
 A ja ću ga vodit na čardake.“
 Brže sluge otvoriš' kapiju
 I u polju susretoše Marka.
- 95 Ali Marko sluge ne gledaše,
 No mimo njih konja progonjaše,
 U kapiju konja prigonjaše,
 U kapiji konja odjanuo.
 A išeta vojvoda Milošu,
- 100 Srete Marka pobratima svoga.
 Ruke šire te s' u lica ljube.
 Pozivlje ga Miloš na čardake,
 Zape Marko, neće na čardake:
 „Neću tebe, pobro, na čardake,
- 105 Nemam kade, pobro, gostovati.
 No al čuješ ali i ne čuješ
 U Prizrenu u bijelu gradu
 Poglavicu Leku kapetana,
 I u Leke čudno čudo kažu,
- 110 Čudno čudo, Rosandu djevojku.

⁹⁴ susresti *srečati*. ⁹⁸ odjanuo = odjahati *stopiti s konja*.

⁹⁹ išeta = *izšeta*. ¹⁰³ zapeti *ponosen postati, odreći*. ¹⁰⁵ nemam kade *nimam časa, gostovati gostiti se*. ¹⁰⁸ čuješ *za perfect*.

¹⁰⁸ poglavica *poglavar*.

- Što je zemlje na četiri strane,
 Butun zemlje turske i kaurške,
 Da joj druge u svu zemlju nema,
 Ni bijele bule ni vlahinje,
- 115 Niti ima tanane latinke.
 Ko j' vidio vilu na planini,
 Ni vila joj, brate, druga nije.
 A nju fale a ni nas ne kude,
 A danas smo oba pobratimi,
- 120 Desili se oba neženjeni.
 Gori nam se, brate, posmijaše,
 I gori se od nas ženiše,
 Iženiše i porod imaše;
 Mi ostasmo, brate, za ukora.
- 125 Mi imamo trećeg pobratima,
 Krilatoga Relju u Pazaru
 Više Raške, više vode hladne.
 Mi smo braća vjerna od postanja.
 No s' obuci, što se možeš ljepše
- 130 I ponesi blaga nekoliko,
 Pones' zlatan prsten na djevojku!

¹¹¹—¹¹⁷ *prim.* 8—14. ¹²⁰ desiti *najti*. ¹²² iženiše = *iz-*
ženiše. ¹²⁴ ukor *sramota*. ¹²⁶ krilat *s krili, perotnicami*. ¹²⁸ po-
 stanje *začetek*. ¹³⁰ ponesti *soboj odnesti*.

- Pozvaćemo Relju Krilatoga,
 Kad odemo zdravo u Prizrena,
 Nek' nas vidi Leka i djevojka,
 135 Neka podje, za koga joj drago,
 Jedan da je hitar djuveglja,
 A dvojica da su dva djevera,
 S Lekom da smo glavni prijatelji.“
 Začu Miloš i milo mu bilo,
 140 Ostavio u avliji Marka.
 Miloš ode na tanke čardake
 Te oblači divno odijelo:
 Samur-kalpak i čekrk-čelenku,
 I na sebe tri kata haljina,
 145 I prigrnu kolastu azdiju,
 Koje danas ni u kralja nema.
 Otišlo je tridest česa blaga,
 Dok iznutra udrio postavu;
 A s lica joj ni hesapa nema.
 150 Tu je mlogo blago satrošeno.

¹³⁶ djuveglja ženin. ¹³⁸ glavni posebni. ¹⁴⁰ avlija dvo-
 rišće. ¹⁴² divan čudnolep. ¹⁴³ samur sobol, čekrk čelenka sre-
 brno pero vrteće se. ¹⁴⁴ kat vrsta. ¹⁴⁵ kolast okroglo progast,
 azdija dolga obleka. ¹⁴⁷ česa mošnja. ¹⁴⁸ postava podšitek.
¹⁴⁹ lice pravi kraj, hesap račun. ¹⁵⁰ satrošiti porabiti.

- A sluge mu Ždrala izvedoše.
 Dok s' obuče vojvoda Milošu,
 Al se Marko vina napojio,
 Popio je ravan čabar vina,
 155 Drugim čabrom konja napojio.
 Ja da ti je okom pogledati,
 Pogledati vojvodu Miloša!
 Veseo ti Marko djuveglja
 Kod ovoga vojvode Miloša!
 160 U visinu da većega nema,
 U plećima poširega nema.
 Kako li je lice u junaka,
 Kake li su oči obadvije,
 Kakvi li su oni mrki brei!
 165 Tanki brei pali na ramena.
 Dobrijeh se konja dofatiše,
 Otidoše ravnoj Dmitrovici,
 Spuštiše se ka Jenji Pazaru
 Pokraj Raške pod Reljine dvore.
 170 Vidje Relja, srete pobratime,
 Ruke šire, u lica se ljube.

¹⁵⁸ veseo (*ironično*) = jadan. ¹⁵⁹ kod *zraven*. ¹⁶⁵ brei
 brke. ¹⁶⁸ spuštiti = spustiti.

U kapiji konje razjahaše,
Hitre sluge konje prifatiše.

Pozivlje ih Relja na čardake.

- 175 Nešće Marko, no Relji besjedi:
„Mi nećemo, pobro, na čardake,
Ni na čardak ni na tanku kulu.“
Sve mu kaza, kud su pohodili:
„Hajde Relja, hajde pobratime!

- 180 Mi ćemo te malo počekati.
Odjeni se, što se možeš ljepše!
Nek ti sluge konja osedlaju!“
Relja bio jedva dočekaao.

- Ja da ti je okom pogledati,
185 Kad s' obuče jedan krilat junak!
No da vidiš divna djuveglije,
Djuveglije Relje Krilatoga!
Nije šala jedan krilat junak,
Nije šala krila i okrilje.

- 190 A jadan ti prema njemu Marko,
I jadan ti Miloš vojevoda!
Vilovita konja pojahao.

¹⁷⁸ pohoditi *oditi*, kud *kam*. ¹⁸¹ odjenuti *obleći*. ¹⁸³ jedva *komaj*. ¹⁸⁹ okrilje *bramba*. ¹⁹² vilovit *hiter ko vila*.

- Udariše poljem širokijem
 Pokraj Raške, pokraj vode hladne.
- 195 Na brodovè vodi udariše,
 Prijedjoše vodu Jašanicu,
 Sedamdeset i sedam brodova;
 Fatiše se sela Kolašina,
 Spustiše se ravnoj Metohiji,
- 200 Na Senovca sela udariše,
 Na Senovca i pak Orahovca;
 Metohiju ravnu prijedjoše,
 Fatiše se polja prizrenskoga
 Ispod Šare visoke planine.
- 205 Podaleko u polju bijahu.
 A vidje ih Leka kapetane,
 Pak dohvati durbin od biljura,
 Da pogledne, ko je i odkud je,
 Eli vidi Leka kapetane
- 210 Vaaljane konje i junake.
 Kako durbin na oko turio,
 Pozna Leka tri srpske vojvođe,

¹⁹³ udariti *podati se*. ¹⁹⁵ brod *kjer je plitvo*. ¹⁹⁶ prijeći
 = *pre-iti*. ²⁰⁵ podaleko *precej daleč*. ²⁰⁷ durbin *dalnogled*,
 biljur *steklen kamen (kristál)*. ²⁰⁹ eli *ker*. ²¹⁰ valjaan = valjan
vrl, turiti *dejati*.

- Pozna Leka, za čudo mu bilo,
I malo se Leka prepanuo.
- 215 Viknu Leka iz bijela grla,
Viknu Leka i prizivlje sluge:
„Sluge moje, otvor'te kapiju!
Sluge moje, polju pohitajte!
Idu k mene tri srpske vojvode.
- 220 Ništa neznam, šta je i kako je,
Ništa neznam, je l' nam zemlja mirna.“
Brže sluge otvoriš' kapiju,
Podaleko polju izlaziše,
Pokloniše s' do zemljice crne.
- 225 Al vojvode sluge ne gledaju,
U kapiju konje ugoniše.
Tada sluge njima dopadoše,
Vitezove konje prifatiše.
A išeta Leka kapetane,
- 230 U avliji tri vojvode sreće.
Ruke šire te s' u lica ljube,
Za junačko pitaju se zdravlje,
Za bile se ruke uhvatiše,
Idu, brate, na tanke čardake.

²¹⁴ prepanuti *prestrašiti se, začuditi se.* ²²⁸ vitez *bojni.*

- 235 Kad dodjoše vrhu na čardake,
 Kudgodj Marko zemlju prohodio,
 Ničemu se nije začudio,
 Ni se Marko od šta zastidio;
 Tu s' začudi Marko i zastidje,
- 240 Kad u Leke sagleda čardake
 I Lekinu vidje gospoštinu.
 Od šta bješe na čardak' prostirka?
 Bješe čoha čardaku do vratâ,
 A po čosi lijepa kadifa.
- 245 No kaki su u Leke dušeci!
 Kaki li su pod glavu jastuci!
 Sve od suha zlata ispleteni.
 Po čardaku mlogi čiviluci,
 Dje se vješa gospodsko oružje;
- 250 Čiviluci od bijela srebra.
 Što bijahu na čardak' stolovi?
 Stolovi su od bijela srebra
 A jabuke od suhoga zlata.
 Na čardaku na lijevu stranu,
- 255 Tu bijaše sovra postavljena;

²³⁸ zastidjeti *sramovati se.* ²⁴¹ gospoština *gospodska sijajnost.* ²⁴² prostirka *pregrinjalo.* ²⁴⁶ jastuk *podzglavje.*
²⁴⁸ čiviluk *glej rečnik.* ²⁵¹ stol tu = *slov. stol.*

- Niza sovru vino natočeno,
 U zlačene kupe napunjeno.
 Uvrh sovre jedna kupa sjedi,
 Kupa bere devet litâr vina;
- 260 Al je kupa od suhoga zlata.
 To je kupa Leke kapetana.
 Tome se je Marko začudio.
 Pozivlje ih Leka kapetane,
 Uvrh sovre mjesto načinio,
- 265 Vojvode je jedva dočekaó.
 Onda hitre dopadoše sluge
 Te sa sovre kupe podigoše,
 U ruke ih daše vojvodama,
 A najprvom' gospodaru svome,
- 270 Gospodaru, Leki kapetanu.
 Dosta bješe vina izdobila
 I u sovru svake gospoštine
 I od mlogo ruku djakonije.
 Piše vino pa i začamaše
- 275 Od nedjelje opet do nedjelje.
 Marko često okom pogleduje,

²⁵⁶ niza *dol po*. ²⁵⁷ kupa *čaša, kozarec*. ²⁵⁹ bere *drži*,
 litra (*gl. rečnik*). ²⁷¹ izdobila *obilo*. ²⁷³ djakonija *postrežba*.
²⁷⁴ začamati *muditi se*. ²⁷⁵ nedjelja *teden*.

Pogleduje oba pobratima.

A koji će Leki pomenuti,

Progovorit riječ za djevojku.

280 Kako Marko u njih pogleduje,

On' preda se u zemljicu crnu.

Nije lasno Leki pomenuti,

Onakome glavnome junaku.

Kad se Marko vidje na nevolji,

285 Za nevolju riječ progovori:

„Poglavice, Leko kapetane!

Mi sidjesmo i mi pismo vino,

O svačemu, Leko, besjedismo.

Sve te gledam, sve te oslušujem,

290 A kad ćeš me, Leko, priupitat,

Što smo daljnu zemlju prohodili

I mi naše konje umorili.

A ti, Leko, nešće, da upitaš.“

Udari se junak na junaka,

295 Udari se pamet na pamecu,

Te mu Leka čudno odgovara:

„O vojvodo, Kraljeviću Marko!

²⁸¹ preda *pred.* ²⁸² lasno *lahko.* ²⁸³ onak *tak.* ²⁸⁵ za *zavoljo.* ²⁸⁶ poglavica = poglavar. ²⁸⁷ sidjeti *sedeti.* ²⁸⁹ sve *vedno.* ²⁹⁰ priupitati *vprašati.* ²⁹² umoriti *utruditi.*

- Kako bih te, brate, upitao,
 Kad si, Marko, davno ištetio,
 300 Što počešće k mene ne idete,
 Da s' za lako zdravlje upitamo
 I mi rujna vina napojimo
 I vidimo, je l' nam zemlja mirna?
 Vi ste k mene, ja ću sjutra k vama."
 305 S riječima dočeka Marka.
 Za dugo mu Marko ne mučao,
 No mu drugu Marko progovara:
 „Sve je tako, Leko kapetane.
 Al ti drugu hoću besjediti,
 310 Besjediti, a dosta je stidno.
 Nama teški glasi dosadiše,
 A u tebe čudo kazujući,
 Čudno čudo, ponositu Rosu.
 Što je zemlje na četiri strane,
 315 Butun Bosne i Urumenlije,
 Što je Šama i što je Misira,
 Aćonije i Anadolije

²⁹⁵ pameca = pametca. ³⁰⁰ što ker, počešće bolj po
 gosto. ³⁰⁴ sjutra jutre. ³¹⁰ stidno sramotno. ³¹⁵ Urumenlija
 Rumili. ³¹⁶ Šam Sirija, Misir Egipet. ³¹⁷ Aćonija ime neke
 zemlje v pesnih; Akon? Anadolija jutrove dežele.

- I vlaškijeh sedam kraljevina,
 Da joj druge u svu zemlju nije.
- 320 A nju fale a i nas ne kude.
 Mi smo došli, Leko kapetane,
 Da u tebe prosimo djevojku.
 Sva trojica jesmo pobratimi,
 Sva trojica jutros neženjeni.
- 325 Podaj sestru, za koga ti drago!
 Biraj zeta, koga tebe drago,
 Jedan da je hitar djuveglija,
 A dvojica da su dva djevera,
 S tobom da smo glavni prijatelji.“
- 330 Planu Leka pa se namrdio:
 „Prodji me se, vojevoda Marko!
 Nemoj prsten vadit na djevojku
 Ni vaditi prosačku bukliju!
 Što sam junak u boga želio,
- 335 To sam danas jedva dočekaao,
 Da ja stečem take prijatelje.
 Al da tebe jednu muku kažem!
 Što si čuo, ti vojvoda Marko,

³¹⁸ vlaških *kristjanskih*. ³²³ trojica *trije*. ³²⁶ zet *tu* =
ženin. ³³⁰ planuti *zažareti*, namrditi se *v čelo zatemneti*. ³³³ bu-
 klija *steklenica*, prosačka *snubaška*. ³³⁶ steći *dobiti*.

- Da ljepote ne ima djevojci,
 340 Istina je baš, što ljudi kažu.
 Al je sestra moja samovoljna,
 Ne boji se nikoga do boga,
 A za brata ni habera nema.
 Sedamdeset i četiri prosca,
 345 Što su sestri doslen dohodila,
 Svakom' sestra nahodi mahanu,
 Kod prosaca brata zastidila.
 Ne smijem ti prsten prihvatiti
 Ni popiti prosačku bukliju.
 350 Ako sestra sjutra nešće poći,
 Kako ću ti onda odgovorit?“
 Grohotom se Marko nasmijao,
 Pa ti Leki riječ progovara:
 „Avaj Leka, vesela ti majka!
 355 A kakav bi bio starješina
 Te suditi jednom zemljom ravnom,
 Pa se tebe sestra ne bojati?

³³⁹ primisli „enake“. ³⁴⁰ istina resnica, baš zares. ³⁴² do razve. ³⁴³ habera imati porajtati. ³⁴⁴ prosac snubač. ³⁴⁵ doslen do sedaj. ³⁴⁶ nahoditi najti, mahana madež. ³⁴⁷ zastiditi osramotiti. ³⁵⁴ vesela prim. v 158. ³⁵⁵ starješina poglavar. ³⁵⁶ zemljom = v zemlji.

- Kunem ti se i bogom i vjerom:
 Da je moja u Prilipu mome,
 360 Pa kad ona ne bi poslušala,
 Ja bih njene ruke osjekao
 Il njezine oči izvadio.
 A čuješ li, Leko kapetane!
 Ako s' bojiš mile seke tvoje,
 365 Molim ti se kao starijemu:
 Nu, otidi na bijelu kulu,
 Idi, Leka, dje ti sjedi seka,
 Te se moli, dovedi je amo,
 Neka ona sagleda vojvode.
 370 Belči dosle nije ni vidjela.
 Tvoju sestru, Leka, oslobodi,
 Neka podje, za koga joj drago,
 A mi braća kavge ne imamo,
 Jedan da je djuveglja njezin,
 375 A dvojica da su dva djevera,
 S tobom da smo krasni prijatelji."
 Skoči Leka, riječ ne poreče,
 Ode Leka na visoku kulu

³⁶⁰ poslušati *bogati*. ³⁶² izvaditi *iztakniti*. ³⁶⁴ seka *sestrica*. ³⁷⁰ belči *morebiti*. ³⁷¹ osloboditi *ohrabriti*.

Te Rosandi sestri kazivaše:

380 „Hajde, sele, ponosita Roso!
Hajde, sele, na tanke čardake!

Zapalo ti u vijeku tvome,
Da obiraš tri srpske vojvode,
Što ih danas u svijetu nema;

385 Da ti bratac steče prijatelje,
A ti, sele, da s' udomiš divno.“

Sestra bratu riječ progovara:

„Hajde, brale, na tanke čardake
Te pij š njima vino i nazdravljaj!

390 Eto sestre na tanke čardake!“

Ode Leka odmah k vojvodama,

Te sjedjahu braća na čardaku.

Stade zveka visoka čardaka,

Zazvečaše sitni basamac,

395 Potkovice sitne na papučam'.

Al eto ti buljuk djevojaka!

Medju njima Rosanda djevojka.

A kad Rosa dodje na čardake,

³⁸⁰ sele = seka; primeri dole v 388 „brale“ = bratec.

³⁸² zapadnuti k sreći zgoditi se, vijek življenje. ³⁸³ obirati izbirati. ³⁸⁴ što kakih. ³⁸⁵ divno krasno. ³⁸⁶ zveka glas. ³⁸⁷ basamak stopnjica. ³⁸⁸ papuča pantofel. ³⁸⁹ buljuk truma.

- Sinu čardak na četiri strane
 400 Od njezina divna odijela,
 Od njezina stasa i obraza.
 Poglednuše tri srpske vojvode,
 Poglednuše pa se zastidiše,
 Zaisto se Rosi začudiše.
- 405 Mlogo Marko čuda sagledao
 I vidjao vile na planini
 I imao vile posestrime,
 Ni od šta se nije prepanuo
 Ni s' oda šta Marko zastidio;
- 410 Baš se Rosi bješe začudio.
 I od Leke s' malo zastidiše,
 Poglednuše u zemljicu crnu.
 A to gleda Leka kapetane,
 Gleda sestru, pogleda vojvode,
- 415 Neće l' koji junak progovorit
 Jali š njime jal s tankom djevojkom.
 A kad vidje, dje vojvode muče,
 On ti sestru razumljuje svoju:
 „Biraj, sele, koga tebe drago

³⁹⁹ sinuti zasvetiti se. ⁴⁰¹ stas postava. ⁴⁰² vojvode subj.
⁴¹⁶ jali ali. ⁴¹⁷ dje da. ⁴¹⁸ razumljivati podučevati.

- 420 A od ove tri vojvode mlade!
 Ti ako si, sestro, naumila
 Uzet, seko, dobroga junaka,
 Koji će nam obraz osvjetlati,
 Osvjetlati na svakom megdanu,
- 425 Na megdana svakog izlaziti,
 Uzmi, sele, Kraljevića Marka!
 Hajde š njime u Prilipa grada!
 Tamo tebe loše biti neće.
 Ako li si, sele, naumila
- 430 Uzet, sele, dilbera junaka,
 Kome snage i ljepote nema
 Niti ima stasa i obraza
 U svoj zemlji na četiri strane,
 Uzmi, sele, vojvodu Miloša!
- 435 Hajde š njime ka polju Kosovu!
 Ni tamo ti loše biti neće.
 Ako li si, sestro, naumila,
 Da ti uzmeš krilata junaka,
 Uzmi, sele, Relju Krilatoga!
- 440 Hajde š njime ka Jenji Pazaru!

⁴²¹ naumiti *skleniti*. ⁴²⁸ loš *slab*. ⁴³⁰ dilber *lep*. ⁴³¹ snaga *krepost, moč*. kome nema . . . *primisli „enake“*.

Ni tamo ti loše biti neće.“

Ja kad začu Rosanda djevojka,

Po dlanu se dlanom ošinula.

Zveknu čardak na četiri strane.

445 Grdnu Rosa riječ započela :

„Fala bogu, fala istinome!

Svakome se mogu dočuditi

I svakome jadu dosjetiti,

A ne mogu svoj prizrenskoj zemlji,

450 Ja na kome drži kapetanstvo.

Na mahnitom Leki kapetanu!

Kamo pamet? Ti je ne imao!

A u što si, brate, preumio?

Na što si se danas prevario?

455 Voljela bih sjedu kosu plesti

U Prizrenu, našoj carevini,

No ja poći u Prilipa grada,

Markova se nazivati ljuba.

Jel je Marko turska pridvorica,

⁴⁴² ja *ali*. ⁴⁴³ ošinuti *udariti*. ⁴⁴⁴ zveknuti *zaječati*.
⁴⁴⁸ dosjetiti *razumeti*. ⁴⁵⁰ ja *tu samo vrstico izpolnjuje*. ⁴⁵¹
mahnit *neumen*. ⁴⁵³ preumiti *spremliti*. ⁴⁵⁴ prevariti *zmotiti*.
⁴⁵⁵ voljeti *raji hteti*, sjed *siv*. ⁴⁵⁹ jel *ker*, pridvorica *dvornik*,
lizun.

- 460 Sa turcima bije i siječe,
 Ni će imat groba ni ukopa,
 Ni će s' Marku groba opojati.
 Što će mene kod ljepote moje,
 Bidem ljuba turske priđvorice?
- 465 Ni tu ti se ne bih ražljutila
 Dje se varaš Marku rad' junaštva,
 No se na te jesam ražljutila,
 Šta s' vidio, šta si smilovao
 A na tome vojvodi Milošu,
- 470 Dje je vidjen, dje je snažan junak.
 Jesi l' čuo, dje pričaju ljudi,
 Dje j' Miloša kobila rodila,
 A nekakva sura bedevija,
 Bedevija, što ždrijebi ždrale?
- 475 Našli su ga jutru u herdjeli,
 Kobila ga sisom odojila.
 S toga snažan, s toga visok jeste.
 Ni tu ti se ne bih ražljutila,

⁴⁶² opojati *opevati*. ⁴⁶⁴ bidem = budem (*ako*) *bodem*,
 ljuba žena. ⁴⁶⁸ smilovati *zaljubiti se*. ⁴⁶⁹ a *prim. ja v 450*.
⁴⁷⁰ vidjen *lep*, snažan *močen*. ⁴⁷¹ pričati *pripovedati*. ⁴⁷³ sur
siv, bled. ⁴⁷⁴ što = *koja*, ždrijebiti *kotiti*, ždrao *konj (sicer*
„žrjav“). ⁴⁷⁵ herdjela *konjska čreda*.

- No še jesam, brate, ražljutila,
 480 Što mi kažeš Relju Krilatoga.
 Kamo pamet? Ti je izgubio!
 Kamo jezik? Njim ne govorio!
 Što ti, brate, Relju ne upita,
 Ko li otac, ko l' njegova majka?
- 485 Ja sam čula, dje pričaju ljudi:
 Našli su ga jutru na sokaku;
 Jedjupkinja njega odojila.
 S toga ima krila i okrilje.
 Neću tome poći nijednome.“
- 490 To izreče, ode niz čardake.
 Zapali se obraz od obraza,
 A zastidi junak od junaka.
 Planu Marko kao oganj živi,
 Pa poskoči na lagane noge,
- 495 Fati britku sablju s čiviluka,
 Šćaše Leki glavu da ukine.
 Miloš skoči te ufati Marka,
 U ruke mu sablju ufatio:
 „K sebe ruke, Kraljeviću Marko!

⁴⁸⁶ sokak *ulica*. ⁴⁸⁷ jedjupkinja *ciganica*. ⁴⁹¹ zapaliti *užgati*. ⁴⁹⁶ ukinuti *sneti*.

500 Ostav' sablju! Da je bog ubije!

Bi l' ovakog brata ištetio,

Koji nas je krasno dočekaó,

I svu Lekí zemlju rasplakao?*

Neda Miloš Lekí kidisati.

505 Vidje Marko pa se dosjetio,

Nešće njemu sablju otimati,

No poglednu pinjal za pojasom,

Pa potrča niz tanke čardake.

Kad se Marko zemlje dohvatio

510 I na zemlji kamene kaldrme,

Ali Rosa blizu kule bila.

Opkolile Rosandu djevojke,

Drže skute i drže rukave.

Vidje Marko pa iz grla viknu:

515 „O djevojko, ponosita Roso!

A tako ti te mladosti tvoje,

Nu odbaci od sebe djevojke,

A obrni k mene tvoje lice!

E se, Roso, jesam zastidio

⁵⁰⁰ ostaviti *pustiti*. ⁵⁰¹ ištetiti *pogubiti*. ⁵⁰² dočekati *po-
streći*. ⁵⁰⁴ kidisati kome *nemilo postopati s kim = pogubiti
koga*. ⁵⁰⁷ pinjal *neki nož*. ⁵¹⁰ kaldrma *tlak*. ⁵¹² opkoliti *obdati*.
⁵¹³ skut *rob obleke*. ⁵¹⁹ e *ker*.

- 520 Na čardaku od brata tvojega
 Te te, Roso, dobro ne sagledah.
 A kad dodjem u Prilipa grada,
 Hoće mene sestra dosaditi
 Pitajući, kakva bješe Rosa.
- 525 Obrni se, da ti vidju lice!“
 A djevojka odćušnu djevojke,
 Povrati se i obrne lice:
 „Vidji, Marko, i sagledaj Rosu!“
 Ljutit Marko, pa se pridruo,
- 530 Jednom kroči i daleko skoči
 I za ruku dofati djevojku,
 Ostar pinjal vadi od pojasa
 Te joj desnu osiječe ruku,
 Osječe joj ruku do ramena,
- 535 Desnu ruku dade u lijevu.
 A pinjalom oči izvadio,
 Pa ih savi u svileni jagluk,
 Pa joj turi u desno njedarce,
 Pa joj Marko riječ progovara:

⁵²⁶ odćušnuti *pahniti od sebe*. ⁵²⁹ pridrnuti *na pol besen postati, razljutiti se*. ⁵³⁰ kročiti *stopiti*. ⁵³⁷ saviti *zaviti*, jagluk *navezen prtič*.

- 540 „Biraj sade, Rosanda djevojko,
 Biraj sade, koga tebe drago!
 Ja ti drago tursku pridvoricu,
 Ja ti drago Kobilić-Miloša,
 Ja ti drago Belju kopilana.“
- 545 Pišti Rosa, daleko se čuje,
 Svoga brata Leku pominjaše:
 „A moj brate, Leka kapetane!
 Ta l' ne vidiš, da pogiboh ljuto
 Od silnoga Kraljevića Marka?“
- 550 Čuje Leka na tanke čardake,
 Muči Leka kako kamen studen,
 Ne smijaše ništa progovoriti,
 Jel' i Leka može poginuti.
 Viknu Marko, nešće na čardake,
- 555 Viknu Marko oba pobratima:
 „Hajte, braćo, k zemlji niz čardake,
 Pones'te mi sablju u rukama!
 Zeman dodje, da mi putujemo.“
 Pobratimi Marka poslušajte,

⁵⁴⁰ sade *sedaj*. ⁵⁴² ja *ali*. ⁵⁴⁴ kopilan *najdenec*. ⁵⁴⁵ pi-
 štati *brizgati, javkati*. ⁵⁴⁶ pominjati *tu* = *nagovarjati*. ⁵⁴⁸ ta
 l' *ali res.* ⁵⁵² smijaše *impf. od sméti (upati si)*. ⁵⁵³ i *tudi*.
⁵⁵⁸ zeman *čas*.

- 560 Dopadoše k zemlji i kaldrmi.
Pod čardakom Marko sablju paše.
Na dobre se konje dohvatiše,
Otidoše poljem širokijem.
Osta Leka kako kamen studen,
565 Osta Rosa grdna kukajući.
-

VI.

Smrt Kraljevića Marka.

Poranio Kraljeviću Marko
U nedjelju prije jarkog sunca
Pokraj mora Urvinom planinom.
Kada Marko bio uz Urvinu,

5 Poče njemu Šarac posrtati,
Posrtati i suze roniti.
To je Marku vrlo mučno bilo,
Pa je Marko Šarcu govorio:
„Davor', Šaro, davor' dobro moje!

10 Evo ima sto i šeset ljeta,
Kako sam se s tobom sastanuo,
Još mi nigda posrnuo nisi;
A danas mi poče posrtati,
Posrtati i suze roniti.

15 Neka bog zna, dobro biti neće.

¹ poraniti *zgodaj odriniti*. ² jarak *žarek*. ⁵ posrtati (posrnuti) *zibati se*. ⁹ davor *gor! daj!* ¹⁰ šeset *šestdeset*.

Hoće jednom' biti prema glavi,

Jali mojoj jali prema tvojoj.“

To je Marko u riječi bio,

Kliče vila s Urvine planine

20 Te doziva Kraljevića Marka:

„Pobratime Kraljeviću Marko!

Znadeš, brate, što ti konj posrće?

Žali Šarac tebe gospodara,

Jer ćete se brzo razstanuti.“

25 Ali Marko vili progovara:

„Bjela vilo, grlo te boljelo!

Kako bih se sa Šarcem rastao,

Kad sam prošo zemlju i gradove

I obišo istok do zapada,

30 Ta od Šarca boljeg konja nema

Nit' nada mnom boljega junaka.

Ne mislim se sa Šarcem rastati,

Dok je moje na ramenu glave.“

Al mu bjela odgovara vila:

35 „Pobratime Kraljeviću Marko!

Tebe nitko Šarca otet neće,

¹⁶ prema glavi *za glavo*. ²³ žaliti *obžalovati*. ²⁴ rastanuti *ločiti*. ²⁹ istok *izhod solnca*. ³⁰ ta *vendar*. ³¹ nada *nad*.
³⁶ oteti *vzeti*.

- Nit' ti možeš umrijeti, Marko,
 Od junaka ni od oštre sablje,
 Od topuza ni od bojna koplja;
 40 Ti s' ne bojiš na zemlji junaka;
 Već ćeš, bolan, umrijeti Marko,
 Ja od boga, od starog krvnika.
 Ako l' mi se vjerovati nećeš,
 Kada budeš visu na planinu,
 45 Pogledaćeš s desna na lijevo.
 Opazićeš dvije tanke jele,
 Svu su goru vrhom nadvisile,
 Zelenijem listom začinile.
 Medju njima bunar voda ima;
 50 Ondje hoćeš Šarca okrenuti.
 S konja sjaši, za jelu ga sveži,
 Nadnesi se nad bunar, nad vodu,
 Te ćeš svoje ogledati lice,
 Pa ćeš vidjet, kad ćeš umrijeti.“
 55 To je Marko poslušao vile.
 Kad je bio visu na planinu,

⁴¹ bolan *ubožec*. ⁴² krvnik *morivec*. ⁴⁴ visu *vrh* (*adverb*).
⁴⁵ opaziti *zagledati*. ⁴⁷ nadvisiti *presegati*. ⁴⁸ začiniti *okrasiti*.
⁵⁰ okrenuti *obrniti*. ⁵² nadnesti *čez pripogniti*, bunar *studenec*.

- Pogledao s desna na lijevo,
 Opazio dvije tanke jele,
 Svu su goru vrhom nadvisile,
 60 Zelenijem listom začinile.
 Ondje Marko okrenuo Šarca,
 S njega sjahô, za jelu ga svezô,
 Nadnese se nad bunar nad vodu,
 Nad vodom je lice ogledao.
 65 A kad Marko lice ogledao,
 Vidje Marko, kad će umrijeti.
 Suze proli pa je govorio:
 „Laživ svjete, moj lijepi cvjete!
 Ljep ti bješe, ja za malo hoda,
 70 Ta za malo — tri stotin' godina.
 Zeman dodje, da svjetom promjenim.“
 Pa povadi Kraljeviću Marko,
 Pa povadi sablju od pojasa
 I on dodje do konja Šarina,
 75 Sabljom Šarcu osiječe glavu,
 Da mu Šarac Turkom ne dopadne,
 Da Turcima ne čini izmeta,

⁶⁸ laživ *lažnjiv*. ⁷¹ promjeniti *premeniti*. ⁷² povaditi *potegniti*. ⁷⁶ dopadnuti *v roke pasti*. ⁷⁷ izmet *služba*.

- Da ne nosi vode ni djuguma.
 A kad Marko posiječe Šarca,
 80 Šarca konja svoga ukopao,
 Bolje Šarca neg brata Andriju.
 Britku sablju prebi na četvero,
 Da mu sablja Turkom ne dopadne,
 Da se turci njome ne ponose,
 85 Što je njima ostalo od Marka,
 Da hrišćanluk Marka ne prokune.
 A kad Marko britku prebi sablju,
 Bojno koplje slomi na sedmero,
 Pa ga baci u jelove grane.
 90 Uze Marko perna buzdovana,
 Uze njega u desnicu ruku,
 Pa ga baci s Urvine planine
 A u sinje, u debelo more,
 Pa topuzu Marko besjedio:
 95 „Kad moj topuz iz mora izišo,
 Onda 'vaki djetić postanuo!“
 Kada Marko saktisa oružje,

⁷⁸ djugum *velika posoda*. ^{8e} hrišćanluk *kršćanstvo*.
⁸⁹ grana *veja*. ⁹⁰ peran *peresnat*, buzdovan = topuz *bat*. ⁹⁶
 'vaki = ovaki, djetić *junak*. ⁹⁷ saktisati *zlomiti*.

- Onda trže divit od pojasa,
 A iz džepa knjige bez jazije.
- 100 Knjigu piše Kraljeviću Marko:
 „Kogodj dodje Urvinom planinom
 Medju jele studenu bunaru
 Te zateče ovdje deli Marka,
 Neka znade, da je mrtav Marko.
- 105 Kod Marka su tri ćemera blaga.
 Kakva blaga! Sve žuta dukata.
 Jedan ću mu ćemer halaliti,
 Što će moje telo ukopati;
 Drugi ćemer, nek' se crkve krase;
- 110 Treći ćemer kljastu i slijepu,
 Nek' slijepi po svijetu hode,
 Nek' pjevaju i spominju Marka.“
 Kada Marko knjigu nakitio,
 Knjigu vrže na jelovu granu,
- 115 Odkuda je s puta na pogledu;
 Zlatan divit u bunar bacio.
 Skide Marko zelenu dolamu,

⁹⁸ trgnuti *potegniti*, divit *pisno orodje*. ⁹⁹ jazija *pismo (Schrift)*. ¹⁰¹ kogodj *kdorkoli*. ¹⁰³ zateći *najti*. ¹⁰⁵ ćemer *pás*.
¹⁰⁷ halaliti *prepustiti*. ¹¹⁰ kljast *hrom na roki*. ¹¹⁷ skinuti *s sebe vreći*.

- Prostrije je pod jelom na travi,
Prekrsti se, sjede na dolamu,
120 Samur-kalpak nad oči namače,
Dolje leže, gore ne ustade.
Mrtav Marko kraj bunara bio
Od dan' do dan' nedjeljicu dana.
Kogodj prodje drumom širokijem
125 Te opazi Kraljevića Marka,
Svatko misli, da tu spava Marko,
Okolo njega daleko oblazi,
Jer se boji, da ga ne probudi.
Dje je sreća, tu je i nesreća,
130 Dje nesreća, tu i sreće ima.
A sva dobra sreća iznijela
Igumana svetogorca Vasa
Od bijele crkve Vilindara
Sa svojijem djakom Isaijom.
135 Kad iguman opazio Marka,
Na djakona desnom rukom maše:

¹²⁰ namaknuti *pomaknuti*. ¹²¹ dolje *dol*. ¹²⁷ oblaziti *okoli*
iti. ¹³¹ iznijeti *gor prinesti*. ¹³² iguman *predstojnik samostan-*
ski, Vaso = *Vasilij (Basilius)*. ¹³³ Vilindar *Hilindar*. ¹³⁴ djak
= *djakon (diakonos, sluga) učenec*. ¹³⁶ mahnuti rukom *de-*
jati roko.

„Lakše, sinko, da ga ne probudiš,
Jer je Marko iza sna zlovoljan,
Pa nas može oba pogubiti.“

140 Gledeć kale, kako Marko spava,
Više Marka knjigu opazio,
Prema sebe knjigu proučio.
Knjiga kaže, da je mrtav Marko.
Onda kale konja odsjednuo,

145 Pa prihvati za deliju Marka.
Al se Marko davno prestavio.
Proli suze proiguman Vaso,
Jer je njemu vrlo žao Marka.
Otpasa mu tri ćemera blaga,

150 Otpasuje, sebe pripasuje.
Misli, misli proiguman Vaso,
Dje bi mrtva sahranio Marka;
Misli, misli, sve najedno smisli.
Mrtva Marka na svog konja vrže,

155 Pa ga snese moru na jaliju,

¹³⁷ lakše *bolj polagoma*. ¹³⁸ iza *po*, zlovoljan *slabe volje*.
¹⁴⁰ kale = *kaludjer (menih)*. ¹⁴² prema *pri*, proučiti *prečitati*.
¹⁴⁶ prestavio se = *umrl*. ¹⁴⁷ proiguman = *iguman*. ¹⁵² sahraniti *pokopati*. ¹⁵³ najedno *na enkrat*. ¹⁵⁵ snesti *dol nesti*, jalija *breg*.

- S mrtvim Markom sjede na galiju,
 Odveze ga pravo svetoj gori,
 Izveze ga pod Vilindar-crkvu,
 Unese ga u Vilindar-crkvu,
 160 Čati Marku, što samrtnu treba,
 Na zemlji mu telo opojao.
 Nasred bjele crkve Vilindara,
 Ondje starac ukopao Marka.
 Biljege mu nikakve ne vrže,
 165 Da se Marku za grob ne raznade,
 Da se njemu dušmani ne svete.

¹⁵⁶ galija *ladja*. ¹⁵⁷ odvesti *odpeljati*, pravo *na ravnost*.
¹⁶⁰ čatiti *čitati*, samrtan *mrtev*. ¹⁶⁴ biljega *znamenje (spome-
 nik)*. ¹⁶⁵ raznati *zvedeti*. ¹⁶⁶ dušmanin *neprijatelj*.

DODATEK.

Smrt Smail-age Čengića.

I.

Agovanje.

Sluge zove Smail-aga,
Usred Stolca kule svoje
A u zemlji hercegovoju:
„Ajte amo, sluge moje,
5 Brdjane mi izvedite,
Štono sam ih zarobio robljem
Na Morači vodi hladnoj.
Još Duraka starca k tome,
Što me hrdja svjetovaše,

Aga *gospod*, agovati, agovanje *gospodovati*, *gospodovanje*. ⁵ Brdjani *prebivalci Brd*, krajine ob meji Hercegovine in Črne gore, kjer teče Morača reka; Brdjani = Črnogorci (vrst. 37). ⁶ roblje *sužnji*, v vojski *vjeti*. ⁹ hrdja (subst.) *malopridnež*.

- 10 Da ih pustim domu svome.
 Jer su, reče, vlašad ljuta;
 Oni će mi odmazditi
 Mojom glavom vlaške glave:
 Kô da strepi mrki vuče
 15 S planinskoga gladna miša.“

- Hitre sluge poslušашe,
 Izvedoše tamničare.
 Na noguh im težke negve,
 A na rukuh lisičine.
- 20 Kad ih vidje silan aga,
 On namaknu gojne vole
 I dželate ljute rise,
 Ter ih turskiem darivao darom:
 Svakom momku ostar kolac daje,
- 25 Kome kolac, kome li konopac,
 Kome britku palu namjenjuje.

¹¹ vlašad — Vlah — vlaški Srbi turške vere v Bosni in Hercegovini imenujejo svoje rojake, ki so pravoslavne vere, Vlahe; vlašad zaničljivo = Vlahi. ¹² odmazditi odkupiti, plačati (prim. slov. mezda). ¹⁴ strepiti trepetati. ¹⁵ s od, miš (masc.). ¹⁸ negve lisice na nogah. ²¹ namakniti natakiniti (na kol), gojen pitan. ²² dželat rabelj (misliti je na Duraka, rabeljna Čengićevega). ²⁵ kolac kol, soha. ²⁶ pala palica.

„Ajte, krsti, dijeliti dare,
 Štono sam vi Turčin pripravio,
 Vam i vašiem Brdam kamenijem;
 30 Vi bo kako, sva će Brda tako.“

Turčin reče, al mrijeti
 Za Hristovu vjeru svetu
 Teško nije, tko se za nju bije.
 Krenu kolac nekoliko putah,
 35 Zviznu pala nekoliko putah,
 Zadrktaše ta vješala tanka,
 Al ne pisnu Crnogorčad mlada.
 Niti pisnu, niti zubi škrinu.
 Proz Poljanu mrka krvca teknu,
 40 Niti pisnu, niti zubi škrinu;
 Poljana se napuni tjelesah,
 Niti pisnu, niti zubi škrinu;
 Već tko zovnu Boga velikoga,
 Tko lijepo ime Isusovo,

²⁷ krsti = *kristjani*. ²⁸ vi = *vam*. ³⁴ krenuti (*kreati*) *škripati*. ³⁵ zviznuti (*zviždati*) *žvižgati*. ³⁶ zadrktati (*zadrhtati*) *stresti se*. ³⁷ pisnuti *siknuti, oglasiti se, zajavkati*.
³⁸ škrinuti *škripnuti*. ³⁹ proz = *kroz črez, teknuti poteći*.

45 Ter se lasno razstadoše s suncem
Zatočnici mrijet naviknuti.

Riekom krvca poljem teče;
Turad bulji skrstiv ruke.

Tko je mladji, rado gleda

50 Na lipovu krstu muke;

A tko starij, muke iste

Sám na sebi s vlaške ruke

Već u napried od stra' éuti.

Ljutit aga mrko gleda,

55 Gdje se silom divit mora,

Silan arslan gorskóm mišu.

Tko si junak, osvetit se nemoš

Na junaku dotle, dok nepreda.

Smaknu Ture toliko junakah,

60 Posmica ih, srea neizkali,

Što bez straha svi su pred njim pali.

⁴⁶ zatočnik *bojnik*, *junak*, naviknut *navajen*. ⁴⁷ riekom *rekoma*, poljem *po polji*. ⁴⁸ buljiti *debelo gledati*, skrstiti *križem dejati*. ⁵⁵ gdje *ko*, diviti se *čuditi se*. ⁵⁶ arslan *lev (oroslán)*. ⁵⁷ nemoš = ne možeš. ⁵⁸ nepredati *ne trepetati, ne báti se*. ⁵⁹ smaknuti = posmicati *pagubiti pomoriti*. ⁶⁰ izkaliti *potešiti, utešiti*.

Boj se onoga, tko je viko
Bez golema mrijet jada.

Videć aga kriepost taku,
65 Zazebě ga na dnu srca:
Kô ledeniem rátom leden
Šiljak dušu da mu dirnu.

Od tuge li za junaci,
Što ih silan zaman strati?
70 Turčin tuge za krstove neima.
Od straha li, jer se glavi boji?
Silan aga to sám sebi taji.
Zar nevidiš, kako radi
Hrabar junak uzpreć zimu,
75 Što mu s one piknje male
Po svem tielu mrazne valja vale?

Gledaj glavu, put nebesah
Gdje se okolo hrabra diže;
Gledaj čelo jasno i oko

⁶¹ što *ker.* ⁶² viko = viknu *navadil se.* ⁶⁶ rát = rt *rt,*
ost. ⁶⁷ šiljak *šilo.* ⁶⁹ stratiti *pogubiti.* ⁷³ raditi *izkušati, tru-*
diti se. ⁷⁴ uzpreć *premagati, zaustaviti (koren: preg-).* ⁷⁵
piknja pik. (m.). ⁷⁷ put *proti.*

80 Kako bistro pod njim sieva;
 Gledaj kriepki stas, gdje svoju
 Znajuc snagu ravno stoji;
 Pak mi kaži, ima l' koja
 Tudier straha i najmanja sjena?

A pak slušaj, kako junak sbori,
 I strašljivce kako oštro kori:

„Vaj, Durače, starče stari,
 Kuda 'š sade, kamo li ćeš?
 Sad gdje smakoh gorske miše?

90 Il u goru? Brđjani su tamo;
 Il u ravno? na ravno će sići;
 Il ćeš živjet, da izgubiš glavu?
 Najbolje je bježat pod oblake.
 Mišad grize, ali po tlih gmize;

95 Sám sur oró pod nebo se diže.
 Penjite ga na vješala tanka,
 Neka znade, što mu strah valjade.
 A Turčina ako još imade
 Gdjegod koga, ter se Vlaha boji,

⁸⁴ tudier *tu*, sjena *senca*. ⁸⁵ sboriti *besediti*. ⁸⁸ š' = ideš.

⁹¹ sići *dol iti*. ⁹⁴ gmizati *gomaziti, lezti*.

100 Popet ću ga nebu pod oblake,
Tù nek plijen vranom' vranu stoji.“

Múkom muče robske sluge,
Múkom muče, plien svoj grabe.
„Aman, aman!“ starac pišti,
105 I Novica sin mu zaman
„Aman, aman!“ suzan vrišti.

Stoji aga gorsko zviere,
Gvozden stupac, kamen tvrdi.
Dokle dahnu, rukom mahnu,
110 Starac Durak skoro izdahnu.
„Medet, medet! . .“ dželat ljuti
Već mu i grlo dotle sputi.
Durak huknu, sve zamuknu.

¹⁰⁴ aman! *prizanesi (pardon!)* ¹⁰⁸ stupac *steber.* ¹¹¹ medet *izklic umirajočega Turčina.* ¹¹² sputiti *zavezati.* ¹¹³ huknuti *hu! izreći (izdihniti), zamukniti zamolkniti.*

II.

N o ć n i k.

Sunce zadje, a mjesec izadje.

Tko se vere uz klance niz klance

Ter se krade k onoj Gori crnoj?

Obnoć grede, a obdan počiva,

5 Junak negda, sad ne junak više,

No trst, kojoj svaki hlad kidiše.

Šušne l' gdje god pokraj puta guja,

Il rujeva izpod grma zeče,

Tad on, negda ljući guje ljute,

10 Mal' ne zeca plašljiviji kleca.

Misli jadan, da je gorski vuče,

Il još gori brdjanski hajduče,

Ter se boji, gdje će poginuti,

A nestiže, što mu srce muti.

Noćnik *noćni potnik*. ² verati (-rem) *skrivaj hoditi, laziti*. ⁷ šušnuti (šuškati) *šuměti*. ⁸ rujev grm *grm rastline ruj (rhus cotynus), zeče zajčėk*. ¹⁰ klecati (-am) *šibiti se, zibati se (kor. klek-)*. ¹³ gdje da. ¹⁴ mutiti *žalostiti*.

- 15 Skupo drži svoju rusu glavu;
 Nit je zlatna nit je pozlačena:
 Vidi mu se, mrijet mu se neće,
 A jest nešto, što ga napried kreće.

- Je li hajduk, il uhoda turska,
 20 Što uhodi sviloruna krda,
 Il volovah stada vitoroga?
 Nit je hajduk nit uhoda turska,
 Već Novica, Čengića kavazu;
 Biesan Turčin, krvnik Gore crne,
 25 Koga znade i staro i mlado,
 I nebi ga pronijeje vile,
 A kamo li noge na junaku
 Crnom Gorom na bijelu danu.

- Ob rame je diljku objesio,
 30 Ljut jatagan o pojasu reži
 I kraj njega do dva samokresa.
 Gujsko gnjezdo strukom prikrilio,

¹⁵ skup *drag*. ¹⁷ htjeti se *ljubiti se, ugajati*. ¹⁹ uhoda *ogleduh*. ²⁰ krdo (= krd f.) *čreda*. ²¹ stado *čreda*. ²³ kavaz *vratár, sluga*. ²⁶ pronieti (pronesti) *skoz nesti*. ²⁹ diljka *dolga puška*. ³⁰ režati *zobe kazati*. ³² struka *črnogorski plašč ovijač, prikriliti na pol prikriti*.

Lak opanak na noge pritego,
 A gô rakčín na junačku glavu,
 35 Od saruka ni spomena neima.
 Bez saruka eto Turčín idje;
 Vidi mu se, ginut mu se neće,
 A jest nešto, što ga napried kreće.

Pomno junak Cuce prevalio,
 40 Još Bjelice ratoborne k tome,
 Ter se maša kršnjih Čekličah.
 Njih se maša, a bogu se moli,
 Da mu dade i njih prevaliti
 Ni čuvenu ni gdje ugledanu.
 45 Vidi mu se, mrijet mu se neće,
 A jest nešto, što ga napried kreće.

Drugi pjetli u polju cetinjskom,
 A Novica u polje cetinjsko;
 Treći pjetli u mjestu Cetinju,
 50 A Novica pade na Cetinje.

³⁴ rakčín *fes (kapa)*. ³⁵ saruk *turban*. ³⁷ ginuti *umreti*.
³⁹ Cuce *kraj v Črnigori*, prevaliti *mimo iti*. ⁴¹ mašati se *pri-*
jemati se (kam priti). ⁴⁷ pjetao *petelin*.

Tudier straži božju pomoć zove:
 „Božja pomoć, cetinjski stražaru!“
 Ljepše njemu straža prihvatila:
 „Dobra kob ti, neznana delijo!
 55 Odkuda si, od koje li strane?
 Koja li te sreća nanijela,
 Ter si junak rano podranio?“

Mudar Turčin, za nevolju mu je.
 Mudar Turčin, mudro odgovara:
 60 „Kad me pitaš, kazat ću ti pravo:
 Ja sam junak od Morače hladne,
 Od Tusine sela malenoga,
 Izpod gore glasna Durmitora.
 Nosim troje na srdašcu jade:
 65 Jedni su mi na srdašcu jadi,
 Što mi Čengić smaknu Moračane;
 Drugi su mi na srdašcu jadi,
 Što mi Čengić pogubio baba;
 A treći mi na srdašcu jadi,
 70 Što 'e još više, da još krvnik diše.
 Već tako ti Boga velikoga,

⁵³ prihvatiti *odgovoriti*. ⁵⁴ kob (f.) *sreća*.

Pusti mene tvome gospodaru,
 Gospodaru i mome i tvome,
 Nebi li mi izliečio jade.“

- 75 Mudrije mu odvratila straža:
 „Skin' oružje, neznana delijo,
 Pa nos' glavu, kuda tebi drago.“
 Uprav Turčin dvoru na kapiju,
 A pošljednja iz vidika zvezda:
 80 Bješe zvezda age Čengijića.

⁷⁶ skinuti sneti.

REČNIK

nekterih tujih besed.

Predgovor.

Za rabo tega rečnika, kakor za razumevanje srbskih pesni sploh so pomenljive sledeče opazke gosp. Kociančiča: „Največo težavo delajo pri srbskih pesnikih tujke, ktere pogosto pri njih nahajamo. Nekaj malo jih je iz madjarskega in taljanskega, največ pa iz turskega jezika vzetih, ker so Srbi bili in še so v vedni dotiki s Turki. Turski jezik pa je tatarsk, skoro bi dejal, za dve tretjini pomešan s persijanskimi in arabskimi besedami. Zato se tedaj ni čuditi, da je v srbskih in drugih jugoslovenskih pesnih toliko arabskih in persijanskih besed, ktere pa so Jugosloveni

vse od Turkov neposredno prijeli. Torej ne bode morebiti odveč, ako v kratkem nekaj povemo o izpeljavanji besed v turskem, persijanskem in arabskem jeziku. a) trsk. končnica *lar* ali *ler* kaže množino, n. p. *kiz* (devojka), *kizlar* (devojke); od tod *kizlar-aga* (oskrbnik devojek) pri Gundnliči v „Osmanu“; — b) trsk. *dži* ali *džija* in persijanske končnice *čar* in *dar* kažejo človeka, ki se s čem peča, n. p. *kapu* ali *kapi* (vrata), *kapidži* (vratar); *zulum* (sila), *zulumčar* (silnik); *diz* (grad), *dizdar* (gradnik); — c) *han*, *hane*, *an*, *ane* pomeni v persijanskem „hišo“, od tod *tophane* (topovska tvornica); *me* ali *mei* (vino), od tod *mehane* (krčma); — d) trsk. *li*, *lu* znamenuje posestvo in kakovost ter priloge stvarja, n. p. iz *at* (konj) *atli* (konjski, konjik); iz *džam* (steklo) *džamli* (steklen); — e) trsk. *lik* ali *luk* ste podobni naši končnici *stvo*: *pašalik* ali *pašaluk* (pašestvo, t. j. ali *čast* ali *pokrajina* paše); — f) persijanski končnici *istan* in *dan* značite mesto ali kraj, n. p. *adžem* (Persijanec), *adžemistan* (persijanska dežela); *kalem* (pero), *kalemđan* (pisno orodje). — g) arabska končnica *i*, *ija* je turski *li*

enaka, n. p. iz *adžem* (persijanec) *adžemi* ali *adžemija* (persijansk, v turskem = nevéden); tako v blgarskih narodnih pesnih; — h) trsk. *džik* ali *džuk* pomanjšujete besede n. p. *el* (roka), *eldžik* (ročica). — Take končnice se celo slovanskim besedam pridevajo. n. p. *siledžija* tudi *silesija* (silnik).“ Tako učeni g. Kociančić.

Ker nijeden slovanski rečnik vseh takih tujk ne obsega, zato se mi je primerno zdelo vsaj končnice sèm postaviti, da si take tujke, posebno kader so slovenske korenine, čitatelj lože razloži.

Pomen nekterih skrajšanj v rečniku:

arab. = arabska (beseda)

blg. = b(o)lgarska

gršk. = grška

lat. = latinska

madj. = madjarska

pers. = persijanska

talj. = talijanska

trsk. = turska.

- Aferim** trsk. slava! bravo!
- azdija** trsk. dolga obleka, langes Kleid;
- bakračlija** trsk. stremen, Steigbügel;
- balčak** trsk. roč na sablji, Säbelgriff;
- basamak** trsk. stopnjica, Treppenstufe;
- baš** trsk. ali pers. ima različne pomene: ravno, gerade, vendar doč, zares fürwahr;
- be** trsk. oj! ha!
- bedevija** arab. (*bedev* puščava, *bedev*—*i* puščavni) arabska kobilica, arabijsche Stute;
- belci** trsk. morebiti, vielleicht;
- belenzuke** (plur.) trsk. prav za prav „rokavi“ Armbänder, v pesni pa „lesice“ Fesseln;
- berber** pers. brivec, Barbier, (beseda je izvirno lat.);
- bidem** blg. = *budem* bodem, ich werde. V blg. nar. pesnih je *bidem* navadno;
- biljeg, -a** madj. znamenje, Zeichen, znamenik Denkmal;
- biljur** trsk. steklen kamen, Kryсталl;
- boščaluk** trsk. (*bošča*, *bohča* tkanina, — *luk*) tkano blago, gewebte Waaren;
- bre** trsk. bá! geh!
- bukagije** (plur.) trsk. lesice za na noge, Fußreifen;
- buklija** blg. *b'kel*, čutara, platte Fleisch;
- bula** trsk. turska „žena“ sploh, türkisches Weib;
- buljuk** trsk. truma, Schaar;

- bunar** trsk. studenec, Brunnen, Quelle;
- butun** trsk. cel, ganz;
- buzdovan** trsk. bat, Streifsohlen;
- čabar** adj. (?) čeber Zober (Eimer zu 50 Maß);
- čador** pers. šator, Zelt, tudi mdj.;
- čakšire** (plur.) trsk. hlače, Beinkleider;
- čardak, čardaci** trsk., tako se posebni del poslopja imenuje, ein abgezonderetes Stockwerk;
- čaršija** trsk. trg v mestu, Platz;
- čaša** (morebiti = arab. *čas* ali *kjas*) kozarec, Trinkbecher;
- čauš** trsk. in pers. sel, strežaj, Amtsdienner, Bediente;
- čekrk** trsk. vreteno, Spulrad. *Čekrk čelenka* glej:
- čelenka** trsk. srebrno pero, Silberfeder, *čekrk čelenka* vrteče se (na kalpaku) srebrno pero, silberne Drehfeder auf der Kappe;
- čelik** trsk. jeklo, ocel, Stahl;
- čengel** trsk. zakrivljen klin, Hacken;
- čifti** trsk. dvojica, Paar;
- čiviluk** trsk. (iz *čivi* obešati, — *luk* kraj) klini za obešanje, Nägel zum Aufhängen;
- čizma** adj. čevlji, Stiefel, tudi trsk.;
- čoha** trsk. sukno, Tuch;
- čemer** trsk. päs, Gürtel;
- čuprija** trsk. most, Brücke;
- čurak** trsk. kožuh, Pelz;
- davori** trsk. (?) hajdi! daj! auf!
- deli, -ja** trsk. junak, Held;
- derviš, -ina** turski samostavnik, türkischer Mönch;
- dilber** trsk. lep, schön;

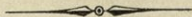
- dinar** arab. (prav za prav lat.) v teh pesnih pomeni „krajcar, sold“ Kreuzer, soldo;
- direk** trsk. steber, Pfeiler;
- divan** arab. zbor na carskem dvoru, kaiserliche Rathsverammlung;
- divit** trsk. pisno orodje, Schreibzeug;
- dizgen** trsk. vajeta, Zügel;
- djem** trsk. uzda, Gebiß am Zaume;
- djugum** trsk. velika posoda, großes Geschirr;
- djuveglija** trsk. ženin, Bräutigam;
- dolama** trsk. dolga gornja obleka, großes Oberkleid;
- durbin** trsk. dalnogled, Fernrohr;
- dušek** trsk. blazinasta klop, Sopha;
- dušman(in)** pers. neprijatelj, Feind;
- džep** madj. ali trsk. žep, Tasche;
- egbe, -eta** trsk. bisaga, Quersack;
- ferman** pers. ukaz, Befehl, tudi list, Brief;
- furuna** talj. peč, Ofen;
- golem** blg. pa tudi staroslov. velik, groß;
- haber** arab. glas, Nachricht; V 343 „haber imati“ porajtati, achten;
- hadžija** arab. romar, Pilger;
- hala** najbrže arab. strašna zver, Unthier, zmaj, Drache;
- halaliti** (iz arab. *halal* dovoljeno je) odstopiti, abtreten;
- haljina** (iz trsk. *hali*) pletenica, obleka, Kleid;
- han(e)** pers. hiša, v kateri se postaja in prenočuje, Absteige-haus, prim. IV. 193;
- handžija** trsk. hanski čuvaj, Aufseher des Han;
- handžar** pers. velik nož, großes Messer;

- hartija** trsk. (prav za prav talj.) papir, Papier;
- herdjela** trsk. konjska čreda, *Heerde Pferde*, Vuk: kobilišče, *Gestüte*;
- hesap** arab. račun, *Rechnung*;
- hodža** trsk. a) gospodar, Herr, b) turski pop, türkischer Pope;
- hodžak** trsk. dvor, Hof;
- hrišćanluk** trsk. krščanstvo, *Christenheit*;
- jagluk** trsk. navezen prtič, gesticktes Schweistuch;
- jalija** trsk. breg, Ufer;
- jastuk** trsk. podzglavje, Kopfkissen;
- jazija** trsk. pismo, Schrift;
- juriš** trsk. naskok, Sturm, Angriff;
- kadifa** trsk. baržun, Sammt;
- kaldrma** trsk. tlak, Steinpflaster;
- kalpak** madj. kosmata kapa (čamer), Pelzkappe, tudi trsk.: *Kapuz*;
- kandžija** pravilnije *kamdžija* trsk. bič, Peitsche, (Knete);
- kapija** trsk. vrata, Thor;
- kat** trsk. dvoji, doppelt;
- kavez** trsk. kajba, Käffig;
- kavga** trsk. prepir, Streit;
- kesedžija** trsk. (iz arab. *kesa* mošnja) tolovaj Vuk: ein türkischer Straßenräuber zu Pferde;
- kidisati** trsk. nemilo postopati, rauh verfahren, prim. *kajdisati* blg.;
- kolan** (talj. (?) *collana* Halsband) pás od sedla, Bauchgurt;
- konak** trsk. stan, Quartier, prim. IV. 193;
- kovče** blg. *kopče*, poglice, Hästeln;
- kula** trsk. stolp, Thurm, Blockhaus; navadno pa = grad, Schloß;
- ledjen** pers. posoda za umivanje, Waschbecken;

- litra** gršk. četrtnina oke, $\frac{1}{4}$ Oka;
- mahana** (mana, mâna) pers. madež, Macfel;
- mahmuza** (mehmuza) arab. ostroga, Sporn;
- mahrana** trsk. ruta, Tuch;
- matara** trsk. čutara, platte Glasche;
- mehana** pers. kréma, Schenke;
- mejdán** (megdan), trsk. dvoboj, Zweifampf;
- mejdandžija** trsk. dvobojnik, Zweifämpfer;
- memla**, ako je arab. pomeni „množ“, Fülle, ako pa ne, je morebiti iz talj. *melma*, blato, nastala, Schlamm;
- more** (beseda neznane korenine), tako nagovarja starešina, t. j. gospodar svoje hišnike. Med enakimi ali med podložnim proti predstavljenemu je psovka;
- oka** trsk. poltretji funt, $2\frac{1}{2}$ Wiener Pfund;
- papuča** trsk. kakor v slovensk. Pantoffel;
- para** trsk. denar, ktereга četvero gre na eden naših soldov (novčičev); tudi = groš, prim. II 61 „ni pare ni dinara“ ne groša ne krajeerja (solda), ungefähr ein Groschen;
- pendžer** pers. okno, Fenster;
- pinjal** (morebiti iz talj. *pugnale* bodalo), oster nož, scharfes Messer;
- podrum** (iz po + drum?); *podrumovi* so sploh spodnji del poslopja, Erdgeschoss;
- podrumdžija** oskrbnik podrumov, Aufseher des Erdgeschosses;
- puli** trsk. zlatorumen, goldgelb;
- rakija** = **irakija** arab. (t. j. irakiška ali babilonska pijača) žganje, Branntwein;
- sahat** (saat, sât) arab. ura, Stunde;

KAZALO.

	Stran
Predgovor prvega natisa	III
Predgovor drugega natisa	IX
Kratka srbska slovnica	1
Srbske pesni. Uroš i Mrljavčevići	17
Marko Kraljević i Musa kesedžija	31
Marko Kraljević i Djemo Brdjanin	46
Marko Kraljević i Arapin	57
Sestra Leke kapetana	78
Smrt Kraljevića Marka	107
Dodatek. Smrt Smail-age Čengića. Agovanje	116
Nočnik	123
Rečnik nekterih tujih besed	128
Ciriljska abeceda	138

KAZALO

